

Medijsko debatiranje i kulturološki rat

Halužan, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:825206>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

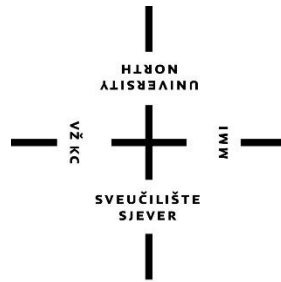
Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Diplomski rad br. 32_NOVD_2021

Medijsko debatiranje i kulturološki rat

Magdalena Halužan, 0617/336D

Koprivnica, prosinac 2020. godine

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Diplomski rad br. _NOVD_2020

Medijsko debatiranje i kulturološki rat

Studentica

Magdalena Halužan, 0617/336D

Mentorica

Lidija Dujić, doc. dr. sc.

Koprivnica, prosinac 2020. godine

Predgovor

Rodni stereotipi su osjetljivo područje koje zahtijeva spretnu retoriku i adekvatnu medijsku sliku. O razlikama između muškaraca i žena gotovo je nemoguće objektivno debatirati, točnije svako će se kontroverzno stajalište pripisati ekstremnoj ljevici ili desnici. Zauzimanje centralne pozicije smatrat će se skrivanjem iza lažne političke korektnosti, a zalaganje za jednakost među spolovima promatrat će se kao radikalni feminizam. Suprotno tome, preispitivanje regulacije kojom se želi suzbiti rodnu diskriminaciju može se gledati kao odupiranje društvenom napretku.

Zašto mediji zauzimaju važno mjesto kada je riječ o ravnopravnosti spolova i promicanju jednakosti? Zato što oni svojim objavama snažno utječu na stavove društva o rodno osjetljivim pitanjima, često traže intelektualce prepoznatljive u javnosti, pokretače društvenih promjena i medijske ličnosti kako bi isticali važnost pokretanja društvenih promjena i promovirali dostojanstvo svake ljudske osobe. Primjer pozitivnoga medijskog zalaganja poznata je kampanja #MeToo koja je udružila žene iz cijelog svijeta i omogućila im da se povežu u borbi protiv seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja koje su počinili moćni muškarci iskorištavajući svoj položaj. Upravo se posredstvom medija odvija raspravljanje i preispitivanje o temeljnim ljudskim pravima koja podrazumijevaju slobodu govora, raznolikost, međusobno poštovanje i uvažavanje drugačijih. Nažalost, u borbi za pozornošću publike, rodni stereotipi nude se u pretjeranim naslovima i seksističkim izjavama, a čitava medijska industrija vođena željom za profitom produbljuje kulturološka neslaganja i ideološke sukobe jer razmišlja o sadržaju koji najprije mora donositi prihod, *klikove*, popularnost i kontroverzu. Slijedi se logika da je svaka reklama dobra reklama. Neizmjerne je važno u središtu medijskog djelovanja njegovati načelo istinitosti, objektivnosti, kao i promicanja ravnopravnosti i jednakosti. Posebice kada je riječ o preispitivanju intelektualaca ili medijskih djelatnika.

Sažetak

Ovaj diplomski rad istražuje medijsku osjetljivost na rodne stereotipe. Istražuje medije kao platformu na kojoj se odvija rasprava o rodu, razlikama između muškaraca i žena te o slobodi govora. Ove su teme predmet rasprava u kojima sudjeluju mnogi intelektualci, znanstvenici, medijski djelatnici, a posljednjih desetak godina posebno istaknutu ulogu imaju digitalne platforme i društvene mreže.

Rad je podijeljen na teorijski i istraživački dio. Najprije se promatra teorijski aspekt kroz istraživanje recentne literature te se prikazuje kako se pojam rod uvodi u društvo i znanost. Isto tako sagledava se i analizira prisutnost rodni stereotipa u socijalnoj zajednici i medijima. Potom se u istraživačkom dijelu metodom komparativne analize utvrđuje na koji su način britanski mediji pratili debatu o razlici u plaćama muškaraca i žena, postmodernizmu i slobodi govora koja je emitirana 16. siječnja 2018. godine na britanskoj televizijskoj postaji Channel 4 News. U njoj su sudjelovali britanska novinarka Cathy Newman i kanadski psiholog Jordan B. Peterson.

Istraživački dio podijeljen je na tri cjeline: najprije se komparativno analizira 10 članaka objavljenih u siječnju, veljači i ožujku 2018. koji obrađuju temu virtualnog zlostavljanja Cathy Newman i medijski portret Jordana B. Petersona. U drugom dijelu napravljena je usporedba intervjua na portalu *The Guardian*, a u trećem usporedba recenzija knjiga objavljenih na istom portalu. Komparativno je analizirano sveukupno 14 članaka objavljenih 2018. godine.

Provjeravaju se tri međusobno povezane hipoteze. Prva se odnosi na potvrđivanje pretpostavke da je promatranje roda kao društvenog konstrukta pozitivno utjecalo na ravnopravnost žena. Zatim se istražuje druga hipoteza kojom se želi dokazati da su rodni stereotipi tvrdokorni te da ih se u medijima koristi kako bi se pojednostavilo i generaliziralo problematiku vezanu uz rodnu nejednakost. Treća pretpostavka provjeravana je u istraživačkom dijelu gdje se želi utvrditi jesu li britanski portali *The Guardian* i *The Independent* subjektivno izvještavali o debati o rodnoj ravnopravnosti i negativno portretirali kanadskog psihologa Jordana Petersona. Želi se dokazati da su britanski portali o kulturološkom ratu oko pitanja roda i rodne različitosti pristrano izvještavali o obje strane i nisu zauzeli objektivan kritički stav.

Ključne riječi: rod, rodni stereotipi, medijske ličnosti, medijsko debatiranje, kulturološki rat

Summary

This graduation report analyses the level of sensitivity that media shows regarding gender stereotypes. It explores media as a platform that interferes a debate on gender, differences between man and women and freedom of speech. These topics have been a subject to many discussions and it includes intellectuals, scientists, media workers, and in the last ten years, digital platforms and social networks maintain a significant role regarding this.

This paper contains theoretical and exploratory section. Theoretical aspect has been explored in the first part through recent study and perceiving the praxis of including gender as a term into society and science. Widespread of gender stereotypes in the social community and media has also been investigated. Comparative analysis method has been used in the exploratory section to determine how did British media report on a debate on gender pay gap, postmodernism and freedom of speech which has been broadcast on 16. January 2018. on a british tv programme Channel 4 News. It has included Cathy Newman and Canadian psychologist Jordan B. Peterson.

Exploratory part has been divided into three sections: in the first part 10 articles published in January, February and March have been comparatively analyzed and they are covering the topics of virtual abuse of Cathy Newman and media portreting of Jordan B. Peterson. The second part includes comparison of interviews on *The Guardian*. The third one offers book reviews published also on *The Guardian* which have been colated: one written by Newman and other by Peterson. There have been analysed 14 articles published in year 2018.

This paper examines three mutually connected theses. The first one is about proving the assumption that experiencing gender as a social construct has positively affected on women equality. Afterwards the second hypothesis about gender stereotypes being persistent and used by media to simplify gender problems and inequality has been explored. Third assumption has been also investigated in the explorative section of this paper. It is about verifying this thesis: British portals *The Guardian* and *The Independent* have been subjective on reporting the debate on gender equality and they have portrayed the Canadian psychologist Jordan B. Peterson in a negative way. It is also about proving that those portals have been biased when presenting the cultural war on gender and gender equality and did not take a critical stand on it.

Key words: gender, gender stereotypes, media personality, media debating, culture war

Popis korištenih kratica

ISSP	International Social Survey Programme
CCWHP	Coordinatig Committee on Women in the Historical Profession
ITN	Independent Television News
HRT	Hrvatska radiotelevizija
USKOK	Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Rodna povijest	3
2.1.	Ženska povijest.....	3
2.2.	Redefinicija rodni obrazaca.....	5
2.3.	Rodne uloge.....	6
3.	Obrazovanje i rodni stereotipi.....	9
3.1.	Primjer rodne podjele među zaposlenicima škole.....	9
4.	Stereotipi	12
4.1.	Rodni stereotipi	15
4.2.	Rodni stereotipi u medijima	16
4.2.1.	Utjecaj medija na stereotipe.....	18
4.2.2.	Seksizam	18
5.	Kulturološki rat	20
5.1.	Debata u medijskom prostoru	21
5.2.	Izveštavanje o političkim sučeljavanjima	22
5.2.1.	Mediji kao posrednici vođenja diskusije o pobačaju	24
5.3.	Televizijski intervju – dijaloški žanr	27
6.	Analiza izvještavanja o intervjuu: Debata o razlici u plaćama muškaraca i žena	30
6.1.	Sudionici debate	31
6.1.1.	Channel 4 News i novinarka Cathy Newman	31
6.1.2.	Jordan B. Peterson – medijska ličnost	33
6.1.3.	Tablica 1. Kronološki redoslijed objava na portalima	356
6.2.	Usporedba objava na portalima <i>The Guardian</i> i <i>The Independent</i>	368
6.2.1.	Virtualno zlostavljanje – ženomrzci protiv Cathy Newman.....	379
6.2.2.	Medijski portret Jordana B. Petersona	424
6.3.	Usporedba intervju na portalu <i>The Guardian</i>	501
6.3.1.	Intervju „Potraga za srećom besmisleni je životni cilj“.....	501
6.3.2.	Intervju „Cathy Newman: 'Internetom vladaju muškarci s agendom'“.....	523
6.4.	Usporedba recenzija knjiga na portalu <i>The Guardian</i>	556
6.4.1.	<i>The Guardian</i> – recenzija Newmanine knjige	556
6.4.2.	<i>The Guardian</i> – recenzija Petersonove knjige	567
7.	Zaključak.....	60
8.	Literatura.....	634
9.	Popis slika i tablica	70

1. Uvod

Ovaj diplomski rad bavi se rodnim stereotipima i povijesnim kontekstom unutar kojeg su nastajali. Istražuje višeznačni pojam „rod“ i redefiniciju rodnih obrazaca koja pozitivno utječe na ravnopravnost među spolovima. Osjetljivost na rodne razlike i etični pristup temama koje se tiču spolne jednakosti često se gubi zbog površnog pristupa muško-ženskim odnosima te zbog djelovanja prema stereotipnim obrascima. U medijskom izvještavanju u profesionalnom novinarstvu kao i na *online* multimedijским platformama pitanjima roda pristupa se pristrano, a nerijetko se mediji priklanjaju političkim ili ideološkim interesnim skupinama.

Svrha ovog rada jest istražiti na koji način različiti medijski formati izvještavaju o kulturološkom ratu oko pitanja roda, rodne različitosti i ravnopravnosti spolova na primjeru medijske debate izazvane intervjuem između novinarkе Cathy Newman i medijske ličnosti Jordana B. Petersona.

Cilj je ovoga diplomskog rada provjeriti kako mediji i medijske ličnosti sudjeluju u javnoj raspravi koja proizlazi iz rodne nejednakosti u 21. stoljeću. Želi se istražiti kako pristupaju sukobu radikalne ljevice i desnice te utječu li pozitivno na suzbijanje rodnih stereotipa. Kulturološki rat vodi se oko pitanja slobode govora, diskriminacije, muške dominacije kroz povijest i patrijarhalni sustav. Na konkretnom primjeru želi se utvrditi pristupaju li medijski djelatnici sudionicima medijske rasprave i problemu rodne nejednakosti nepristrano i profesionalno poštujući etička načela novinarske struke. Ovim radom želi se osvijestiti problem rodne nejednakosti u medijskom prostoru. Pod pristupom ovom problemu misli se na odabir tema, naslovljavanje članaka, nepristran sadržaj, potkrepljivanje adekvatnim primjerima, prilaganje primjerenih izjava, podupiranje znanstvenih istraživanja, objektivno i nepristrano diskutiranje s ciljem promicanja istine i zaštite ljudskog dostojanstva. Provjerava se zbog čega portali pribjegavaju formi kolumne ako to otkriva očitu namjeru medijskih kritičara i autora da izlože svoj subjektivni stav o nekom intelektualcu i tako mogu nametati vlastito mišljenje o rodu i rodnim različitostima. Kada se ta „slobodna“ forma pojavljuje kao dominantni oblik pisanja o osjetljivim temama oko kojih se vode kulturološki sukobi, tada postoji opasnost da se mediji suptilno pretvore u političko i ideološko oružje.

U prvom dijelu rada istražuje se i analizira povijesni kontekst rodnih stereotipa, društvene promjene koje je donio feminizam, pojam roda i njegovo redefiniranje u 20. stoljeću. Istražuje se kako se nastoji suzbiti stereotipe u medijskim formatima, ali i njihovu sveprisutnost u društvu. Jasno je da ih nije moguće u potpunosti iskorijeniti jer su sastavni dio medijskog diskursa. Istražuje se na koji način funkcionira medijsko komuniciranje i kako promovira rodnu jednakost i društveni napredak.

U drugom, istraživačkom dijelu rada analizirat će se sadržaj dvaju najčitanijih britanskih portala, *The Guardian* i *The Independent*, i to na slijedeći način: želi se utvrditi kako su ti mediji pratili debatu o razlikama u plaćama muškaraca i žena, postmodernizmu i slobodi govora koja je bila emitirana 16. siječnja 2018. godine na britanskoj televizijskoj postaji Channel 4 News u kojoj su sudjelovali Cathy Newman i Jordan B. Peterson. Istraživački dio sadrži tri dijela: najprije se komparativno analizira 10 članaka objavljenih u siječnju, veljači i ožujku 2018. koji obrađuju temu virtualnog zlostavljanja Cathy Newman i medijski portret Jordana B. Petersona. U drugom dijelu napravljena je usporedba intervjuâ na portalu *The Guardian*, a u trećem usporedba recenzijâ knjigâ objavljenih na istom portalu. Komparativno je analizirano sveukupno 14 članaka objavljenih 2018. godine.

U ovom se diplomskom radu nastoji dokazati tri hipoteze:

1. Shvaćanje pojma rod kao društveno konstruiranog pozitivno je utjecalo na ravnopravnost žena. To će se nastojati dokazati istraživanjem različitih aspekata života žena.

2. Rodni stereotipi su tvrdokorni i unatoč modernizaciji društva i dalje ih se koristi u medijima kako bi se pojednostavilo i generaliziralo problematiku vezanu uz rodnu nejednakost.

3. Britanski portali *The Guardian* i *The Independent* subjektivno su izvještavali o debati o rodnoj ravnopravnosti i negativno su portretirali kanadskog psihologa Jordana Petersona. O kulturološkom ratu oko pitanja roda i rodne različitosti koji je izazvan debatom nisu ravnopravno izvještavali o obje strane i nisu zauzeli objektivan kritički stav.

U završnom dijelu diplomskog rada usustavljaju se rezultati istraživanja i izvode zaključci, na temelju postavljenih hipoteza.

2. Rodna povijest

Pojam roda postupno je uveden u stručnu literaturu i društvene znanosti, a stručnjaci su za njime posegnuli kako bi između ostalog mogli istraživati, definirati i doprinijeti rješavanju problema nejednakosti među spolovima. Biološka kategorija po kojoj se spol dijeli na muški i ženski ostavljala je otvorena pitanja socijalizacije, obrazovanja i društvenih normi koje utječu na ono što smatramo ženskim odnosno muškim ponašanjem. U prošlom stoljeću riječ rod upotrebljavala se prvenstveno u jezikoslovlju te hrvatski jezik razlikuje muški, ženski i srednji rod. U svakodnevnom govoru ova se riječ nije koristila kako bi se imenovalo i razlikovalo muškarca ili ženu niti na bilo koji način opisivalo razlike i nejednakosti među spolovima.

Upotrebu pojma rod među prvima predlaže američki psiholog John Money (1972) – tako da se riječ spol koristi kada se razlikuje biološke karakteristike muškarca i žene. Razlike u ponašanju i djelovanju koje postoje među spolovima kompleksnije su naravi pa stoga trebaju zasebnu riječ koja ih definira – rod (prema Udry 1994: 561). Danas je pojam roda usko povezan sa sve većom ravnopravnošću žena naspram muškaraca, a postao je neizostavan termin u literaturi koja se bavi stereotipima baziranim na spolu. Možemo reći da je prepoznat višestruki potencijal tog pojma.

Redefiniranje ženske povijesti svoj je vrhunac doseglo osamdesetih godina dvadesetog stoljeća kada je otvoreno i pitanje stvaranja zasebne/druge rodne povijesti. Takva povijest podrazumijeva rod kao kulturnu, promjenjivu i povijesnu kategoriju, a u središtu je njezinog istraživanja konstrukcija roda kao i odnosi među rodnom (Ograjšek Gorenjak 2014: 10).

Tomu je pogodovalo slabljenje tradicije, modernizacija društva i masovni ulazak žena u različite profesionalne djelatnosti. Kraj šezdesetih i početak sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća donio je mnoge revolucionarne ideje. Neke krute i tradicionalne poglede na život zadesila je promjena pa je društvo, najprije zapadno, počelo mijenjati pogled na seksualnost i moral. U to vrijeme događa se iskorak ženske povijesti kao „posljedica sazrelih znanstvenih, socioloških i političkih prilika“, a počinje se poticati istraživanje problematike žena u povijesti i stvara se kritična masa žena na sveučilištima (Ograjšek Gorenjak 2014: 9).

2.1. Ženska povijest

Ženska povijest koja traje jednako dugo kao i povijest općenito, nastaje prihvaćanjem feminističkih teorija u kojima se žene počinje promatrati kao povijesne subjekte koji se ponašaju slično kao muškarci. U nizu znanstvenih radova sredinom prošlog stoljeća traži se ženska strana priče i ženu se izvlači iz njezine anonimnosti, nevidljivosti i muškarčeve sjene. Naravno, počinje ju se promatrati u odnosu na muškarca što je veliki napredak kojim se ženu miče iz pozadine i

promatra naspram muškarca, a ne kao nekoga skrivenog iza njega. Ustanovljena dihotomija po kojoj žene pripadaju privatnoj sferi, a muškarci javnoj počinje se preispitivati. Društveni život koji je organiziran u dvije sfere (javnoj i privatnoj) u stanovitom je međuodnosu te je potrebno poznavati obje djelatnosti kako bi se moglo afirmirati vrijednost ženskog iskustva (Ograjšek Gorenjak 2014: 11).

Izdvajanje „ženskoga“ povijesnog iskustva kao različitog nailazilo je općenito na negativan društveni stav. Primjerice, u Hrvatskoj je krajem 20. stoljeća kronično nedostajalo interesa za ženske teme među povjesničarima i povjesničarkama. Domaća literatura o toj temi bila je nedostatna, no u svijetu je pronašla put i postala specifična grana povijesti. Taj se put sastojao od nekoliko faza. Povijest žena svoje začetke ima u SAD-u gdje su povjesničarke i studentice povijesti zbog nezadovoljstva svojim statusom osnovale posebno tijelo koje je imalo zadaću promovirati povjesničarke u struci. Riječ je o tijelu *Coordinating Committee on Women in the Historical Profession* (CCWHP) osnovanom 1969. godine. Prvi koraci te organizacije bili su identificirati žene i njihovo isticanje u okviru tradicionalnih standarda vrijednosti. Posljedično je „otkrivena“ ženska kultura koja je ujedno sinonim za specifično povijesno iskustvo koje dijele sve žene (Peić Čaldarović 1996: 276).

Nekoliko je važnih segmenata koji su privukli pažnju teoretičara te utjecali na definiranje i samostalnost povijesti žena. Neki od njih su nevidljivost žena, pojednostavljivanje njihove uloge u javnoj sferi, njihova izoliranost, uloga žene u braku...

Lydia Sklevicky (1996: 14) u knjizi *Konji, žene, ratovi* navodi: „Učiniti žene vidljivima prvi je korak kojim se stavlja u pitanje uobičajen odnos općeg i posebnog u hijerarhiji relevantnosti pisanja povijesti.“ Sklevicky (ibid.) objašnjava da su iskustva žena o kojima nam povijest govori posredovana „refleksijama muškaraca i prožeta vrijednosnim sistemima koje su oni definirali.“ Drugi pak problem jest pojednostavljivanje, posebice u javnoj sferi. U knjizi *Rod i nacija* Nira Yuval – Davis prepoznaje taj problem umanjivanja i pojednostavljivanja uloga žena u javnoj sferi. One su na neki način isključene iz vladajuće inteligencije, dakle one su izvan javnog, vladajućega državnog aparata, u privatnoj sferi. Yuval – Davis postavlja pitanje zašto su žene obično „skrivene“ kada je riječ o promišljanjima nacionalističkih fenomena (Yuval – Davis 2004: 12).

Na sličan način izoliranost žena komentira i Naomi Wolf (2008: 77), no ona ustanovljuje da su žene i u stvarnom životu bile odvojene i izolirane jedna od druge, a „njihovo nasljeđe je sa svakim novim naraštajem nestajalo, ovisnije su od muškaraca o kulturnim modelima koji se nude i postoji veća vjerojatnost da će biti pod njihovim utjecajem.“ Izoliranost ide ruku pod ruku s anonimnošću.

Žena je izostavljena kao pojedinac, a to proizlazi iz popularne mitologije koju prvi kritizira John Berger, a ona kaže: „Muškarci gledaju žene. Žene gledaju sebe dok ih gledaju drugi.“¹

Odvojenost muške i ženske sfere smanjuje se kada aristokratska vlast počinje gubiti moć. Alexis de Tocqueville 1840. u drugom je izdanju svoje knjige *Demokracija u Americi* iznio ozbiljnu kritiku položaju žena na zapadu. On uočava utjecaj aristokratske vlasti na obitelj i patrijarhalni autoritet koji slabi i omogućava mladim ženama visoki stupanj nezavisnosti što im daje više samopouzdanja. Tocqueville već sredinom 19. stoljeća prepoznaje problem mlade žene koja ulazi u brak. Ona naime ulazi u bračnu zajednicu od koje društvo ima određena očekivanja te se ona počinje vrtjeti u začaranom krugu interesa i obaveza iz kojeg ne može u pravom smislu iskoračiti u javnu sferu kojom dominiraju muškarci jer je njezin izbor ograničen na ono što na neki način društvo odobrava. Ova zapažanja uklapaju se u feminističke ideje koje počinju sve snažnije prodirati u društvenu svijest. Metafora javne/privatne sfere bila je teorijski okvir u kojem su povjesničari diskutirali o položaju žena, posebice u zapadnoj kulturi. Moć te pretpostavke po kojoj žene pripadaju privatnoj, a muškarci javnoj sferi snažno je utjecala na to kako žene percipiraju same sebe, na njihovu samosvijest i funkcioniranje u društvu (prema Kember 1988: 10-16).

Feministička rasprava odgovara na pitanje nepromjenjivosti razlike između žena i muškaraca pa se ona od samih početaka oslanja na razlikovanje spola i roda jer polazi od tvrdnje da spona podjele rada, moći i mogućnosti nisu biološke (spol) nego društveno konstruirane (rod), (Yuval – Davis 2004: 19). Ženska povijest usko je povezana s poviješću roda. To otvara raspravu o pitanju povijesti tijela i seksualnosti koja se prema Michelu Foucaultu proizvodi te ju se može nadzirati i njome upravljati, želeći time prezentirati i seksualnost kao društveni konstrukt (Foucault 2013, prema Senković 2015: 118). Dok se ženska povijest prije svega usredotočuje na društvene činjenice koje se odnose na žene, povijest roda općenita je i nadopunjena ženskom (Peić Čaldarović 1996). Neki teoretičari rod pak smatraju i suparnikom povijesti žena (Partner i Foot 2013).

2.2. Redefinicija rodnih obrazaca

Pojam roda može se definirati kao „društvena tvorevina koja nastaje na temelju uočenih razlika među spolovima. Pri tome se rod 'konstruira' kroz četiri elementa: simbole, normativne koncepte, društvene institucije i procese te subjektivni identitet“ (Ograjšek Gorenjak 2014: 12).

¹ <https://voxfeminae.net/kultura/john-berger-nacini-gledanja-zenski-akt/>

Rodni obrasci dio su svakodnevnice. Rodna je strukturiranost asimetrična, a hijerarhija proizlazi iz različitog vrednovanja prirodnog svijeta, čovjeka i boga. Svijet je ustvari rodno određen i hijerarhijski strukturiran (Kodrnja 2008: 7). Johan Wallach Scott uvela je kategoriju roda u znanstveni diskurs navodeći: „'Rod' se činio najboljim sredstvom kojim bi povjesničari žena ostvarili svoj cilj u sedamdesetim: privesti žene s ruba u središte povijesnog fokusa te, u tijeku toga procesa, transformirati način na koji je pisana sva povijest“ (Wallach Scott 2003: 12).

Rodne uloge, rodni stereotipi i rodni identiteti ulaze u socijalnu psihologiju i društvene znanosti radi potrebe da se objasne odnosi između kulturnih očekivanja i spola. J. Richard Udry u svome radu „The Nature of Gender“ objašnjava stapanje pojmova rod i spol napominjući da razni obrasci u koje se upisuju osobni podaci sve više traže ispunjavanje rubrike „rod“. Riječ rod je tako u mnogim situacijama postala sinonim za riječ spol. Do toga dolazi jer se pojedinci trude zadržati političku korektnost pa se često u javnom diskursu izbjegava koristiti pojam „spol“. Prema Udryju to je samo privid – on naime smatra da se rodna ideologija kao izum humanističkih znanosti treba promicati, što podrazumijeva drugačiji način doživljavanja spolnih/rodnih različitosti (Udry 1994: 561).

Kada je rod uveden u kategoriju povijesne analize, došlo je do redefiniranja znanstvenog pristupa ženama u povijesti. Osim u kontekstu povijesne analize, rod se pokazao veoma korisnim kada je uključen u gramatiku. Joan W. Scott u svom članku „Rod: Korisna kategorija povijesne analize“ ističe da je ovaj pojam zapravo prekasno pronašao put do rječnika ili enciklopedija društvenih znanosti, a njime su se feministice desetljećima koristile kada su se u svojim radovima referirale na organizaciju društva i odnose među spolovima. U gramatici je on eksplicitan jer gramatička upotreba podrazumijeva određena pravila koja označavaju muški ili ženski rod, ali nudi nebrojene mogućnosti. Naročito zato što mnogi indoeuropski jezici imaju treću kategoriju ili srednji rod koja je neutralna i nema definirani spol (W. Scott 1986: 1053-1054).

Osim jezičnih barijera pojam rod trebao je premostiti tradicionalne zapreke. Redefiniranju rodnih obrazaca pogodovao je sve slabiji utjecaj tradicije na dihotomiju između uvjerenja da je u bračnoj zajednici muž onaj koji zarađuje „kruh“ dok je žena domaćica – majka. Njegovanje netradicionalnog pristupa potiče jednakost među supružnicima i raspodjelu obiteljskih dužnosti, što zapravo predstavlja redefiniranje rodnih obrazaca u praktičnom smislu.

2.3. Rodne uloge

Femininost i maskulinost dva su obilježja koja neovisno o spolu ukazuju na rodne uloge. Ekspresivne osobine poput osjetljivosti i suosjećajnosti pripisuju se ženama, dok se instrumentalne osobine smatra karakterističnima za muškarce (Holt i Ellis 1998; Spence i Helmreich 1978, prema

Jugović 2010: 114). Rodne uloge na poseban se način promatraju jer „žene su odnosna kategorija i tako ih moramo razumijevati i analizirati“ (Yuval – Davis 2004: 11).

Važan segment u kojem se odnosi mogu istraživati jest obitelj i promjene koje su s njom povezane. Društvo je polako počelo prihvaćati razvod, sklapanje braka nakon razvoda, izvanbračnu zajednicu, eksperimentalne odnose, homoseksualna partnerstva i druge modele koje je obitelj kao osnovna jedinica društva počela poprimati. Postoje brojna istraživanja i organizacije koje u područja svojeg rada uvode analiziranje i mjerenje rodni razlika. Jedna od takvih organizacija je *International Social Survey Programme* odnosno ISSP. Riječ je o najstarijem kontinuiranom godišnjem međunarodnom istraživanju u području društvenih znanosti koji predstavlja i Hrvatsku od 2005. godine. ISSP se bavi anketnim istraživanjima i broji 48 zemalja članica. Obitelj i promjenjive rodne uloge bile su tema modula 2012. godine. Ta tema uključivala je: „rodnu ideologiju; stavove prema ženskoj zaposlenosti tijekom životnog ciklusa, stavove prema braku; organizaciju dohotka u partnerskoj zajednici; rodnu podjelu kućanskih poslova; podjelu kućanskih poslova – pravičnost i sukob; moć i odlučivanje u partnerskoj vezi; sukob posao – obitelj; rod, skrb i socijalna politika; stavove prema djeci; model obitelji u vezi s favoriziranom i stvarnom podjelom plaćenog i neplaćenog rada uključujući upravljanje vremenom u kućanstvu; alternativne oblike obitelji.“ (Marinović Jerolimov 2016: 317-318)

Suvremena obitelj prigrlila je model dvostrukih karijera odnosno dvostrukih hranitelja. Ranija istraživanja, točnije ona koja su se odvijala 70-ih godina 20. stoljeća, a tiču se funkcioniranja obitelji s dvostrukim karijerama, ustanovila su da se smanjio negativan utjecaj ženinog izbivanja iz kuće na obiteljsku zajednicu. Posljedično, izbivanje žene iz kuće nije znatno utjecalo na bračno zadovoljstvo (Glen i Weaver 1978). Wolf u knjizi *Mit o ljepoti* objašnjava na koji su način model hranitelja i indeks ljepote povezani. Naime, oko 1830. povećava se srednja klasa, životni standard i pismenost dok se obiteljska zajednica smanjuje, što dovodi do razvijanja klase pismenih i besposlenih žena koje je industrijski kapitalizam „prisilio“ da budu kućanice. U to vrijeme počinje većina pretpostavki o „ljepoti“ te je tada izumljen indeks ljepote (Wolf 2008: 25).

Suvremeno društvo nastoji ostaviti tradicionalne i prigrliti moderne identitete. Rodna ravnopravnost i ravnopravnost općenito ustvari je sama suština modernog identiteta. S društvenom konstrukcijom roda posljednjih se desetljeća događaju mnoge promjene, a one su važne jer ukazuju na indeks moderniziranosti društva. Modernost omogućava da se društvo oslobodi tradicionalnih uloga. U Hrvatskoj se mogu pronaći izmiješani elementi koji karakteriziraju predmodernu, modernu ali i postmodernu konceptualizaciju rodni uloga (Beck 1986, prema Tomić-Koludrović i Lončarić 2006: 58).

Moderniziranost društva donijela je stanovitu snagu ženama i one zapravo imaju potencijal stjecati moć. Moć prema Foucaultu (Foucault 1990, prema Galić 2002: 226) nije kapacitet

društvenih odnosa, nego je konstruirana tim odnosima. On je začetnik ideje difuzije moći kroz sve društvene odnose pa njegova teorija na specifičan način govori o tijelu kao mjestu za igre moći. Moć kao konstitutivni element svih odnosa obuhvaća i rodne odnose (Galić 2002: 226). Nancy Hartsock u radu „Foucault on Power: A Theory for Women“ iznosi sud o primjenjivosti teorija moći i napominje da je ovo područje još uvijek neistraženo te da u kontekstu aktualnih zbivanja treba s rezervom prihvaćati neke poznate teorije moći i težiti novim pristupima. Moć je usko povezana s muškim rodom i muškosti, a neki teoretičari objašnjavaju njezinu važnu ulogu u spolnom sazrijevanju. Žene su u pogledu ovog odnosa zauzimale mjesto one koja je podčinjena. Hartsock napominje važnost isticanja ženinih kapaciteta, sposobnosti i snage jer to omogućava transformaciju odnosa moći koje osnažuju ženu i ne prikazuju je nemoćnom i podređenom bez sposobnosti da utječe na odnos u kojem je podređena (Hartsock 2013: 157-160). Rodne nejednakosti u patrijarhalnom sustavu preokupacija su studija ovakvoga tipa. Problem koji sva društva i kulture prepoznaju jest niža vrijednost dodijeljena ženama što posljedično daje niže vrijednosti socijalne stratifikacije rodni odnosa. Ovdje se radi o ideološkoj i biološkoj dimenziji – ideološka podrazumijeva podupiranje moći dobrovoljnim pristankom dok je biološka uvjetovana silom. Socijalizacija obaju rodova temelji se na patrijarhalnoj politici temperamenata, uloga i statusa (Stanley i Wise, prema Galić 2002: 227-229). Temperament je sačinjen od ljudske osobnosti kojoj pripadaju stereotipne rodne kategorije koje se temelje na vrijednostima dominantne grupe. On počiva na razvijanju agresije, inteligencije, snage i efikasnosti (muškarac) te pasivnosti, neznanja, poslušnosti (žena). Kad se te stereotipne kategorije sagledaju kao rodne uloge, očito je da se ženama dodjeljuje domaćinska uloga, a postignuća muškarcima. Nadalje, tjelesna snaga muškarca biološkog porijekla govori o muškoj supremaciji i dio je društveno konstruiranoga vrijednosnog sustava kojim mu se pridaje moć (Galić 2002: 227-229).

3. Obrazovanje i rodni stereotipi

Škola uz medije ima odlučujuću ulogu u odašiljanju društvenih poruka koje promiču ravnopravnost i zdrave vrijednosne sustave. Djeca već u najranijoj dobi usvajaju stavove na temelju kojih će donositi odluke o izboru zanimanja i razvijati svoje interese. Mediji, zajedno s obrazovanjem prenose mladima koncepte muškosti i ženskosti, a ti su koncepti često obojeni interesima tvoraca medija ili interesima neke sredine. Medijska pismenost stječe se kroz školovanje i usko je povezana s kulturom školstva. Potreba za redefiniranjem svrhe obrazovnog sustava javila se kako bi se rodne nejednakosti skrivene u kurikulumima prestale reproducirati te kako bi se karakteristična podjela predmeta na muške i ženske prenamijenila. Kurikuli otkrivaju mnogo o kulturi školstva, odnosu između nastavnika i đaka kao i o njihovim vrijednostima i razvijenim stereotipima. Redefinicija stoga podrazumijeva i veću transparentnost obrazovanja.

Obrazovanje pruža osnove za razumijevanje stereotipa i može pozitivno utjecati na djecu predškolskog i školskog uzrasta te podizati njihovu svijest o jednakosti, demokraciji i ravnopravnosti spolova. Primjerice, postoje pojmovi „feminizirana pedagogija“ i „feminizirani odgoj“, odnosno „odgajanje djece i mladih na način koji ih čini nježnima i osjetljivima“. Pedagozi to tumače jednostavno kao utjecaj ženske okoline na dijete dok se taj odgoj u školama odnosi na veći broj žena odgajateljica i učiteljica u odnosu na muškarce. Feminizirana pedagogija sastoji se od mekšeg kurikula gdje su učiteljice popustljivije, uvode ženske teme u naučavanje i slično (Jukić 2013: 551).

U pogledu teorije roda i moći na konkretnom se primjeru može uočiti ispreplitanje rodnih uloga na socijalnoj i institucionalnoj razini. Osobna izgradnja, osjećaj vlastite vrijednosti i samopouzdanje mogu opstati neovisno o formalnom sustavu moći kojim je pojedinac okružen. Važno je stoga razmotriti strukturalni aspekt moći jer je on prinudan. Pružanje otpora takvom sustavu važno je zato što u nekim slučajevima može značajno umanjiti moć kojom raspolaže neki autoritet (Paechter & Head 1996: 57).

3.1. Primjer rodne podjele među zaposlenicima škole

Istraživači Paechter i Head proveli su 1996. istraživanje o moći i rodu među zaposlenicima pet škola u londonskom okrugu: Bursley School, Handbridge School, Knype School, Longshaw Girls' School i Turnhill School. Bavili su se trima aspektima: vezom između moći i samoga sebe, dinamikom koja egzistira između pozicijske moći i umrežene moći te načinom na koji moć upotrebljavaju muškarci i žene. Koncentrirali su se na nejednakosti koje se javljaju među osobljem i utvrdili da pozicijsku moć generalno imaju muškarci, no promotrili su kako se ta moć stječe i uz

pomoć kojih vještina. Istraživanje je obuhvatilo sukob roda i moći između profesora koji uvode novi kurikulum koji je u mnogočemu promijenio način na koji profesori rade. Jedan od glavnih zadataka bio je reformirati i objediniti dva rodno odvojena predmeta: jedan je dizajn i tehnologija, a drugi domaćinstvo. Oba predmeta imaju dugu rodnu povijest i duboko su ukorijenjeni u obrazovni sustav. Profesori su predavali dizajn i tehnologiju, a taj su predmet pohađali dječaci, dok su profesorice predavale domaćinstvo, a pohađale su ga većinom djevojčice. Ova je reforma imala mnoge implikacije u pogledu odnosa roda i moći jer joj je cilj bio sastavljanje rodno neutralnog kurikuluma i spajanje ranije navedenih predmeta u jedan. Novi kurikulum je podrazumijevao neutralnu organizacijsku strukturu, profesori koji su predavali tipične ženske/muške predmete morali su surađivati. Integracija je zahtijevala da se jednoj osobi omogući autoritet i odgovornost za grupu učenika i napuštanje prethodne grupe s kojom je radila. Rezultati ovog istraživanja plod su dvogodišnjeg rada Ekonomskog i socijalnog vijeća za istraživanje (*Economic and Social Research Council*) koje je provođeno u Londonu na uzorku od pet grupa koje je sačinjavalo nastavničko osoblje. U školi u Bursleyju nedugo nakon objavljivanja ove studije otkaz je dala odgovorna osoba za domaćinstvo. Škola Hanbridge zadržala je odvojene predmete i domaćinstvo su nastavile predavati žene.

Istraživanje je pokazalo da rodne razlike ovise o poziciji koja daje određenu osobnu moć, ali i o samopouzdanju. Pod tim se misli na različite vještine, zadovoljstva i profesionalne uloge i identitete. Pokazalo se da različiti izvori zadovoljstva u toj profesiji utječu na to kako pojedinci reagiraju na promjene u radnom okruženju jer te promjene utječu na vlastitu predodžbu pojedinca o samome sebi, a samim time utječu i na njegovo samopouzdanje.

Ženski predavači usredotočili su se na sam proces predavanja i to im je bio izvor zadovoljstva na radnom mjestu dok su se muški predavači više koncentrirali na sadržaj predmeta i pojedine teme. Posljedično, muškarcima je uvođenje novog kurikuluma bila puno veća prijetnja iako su imali sigurnije pozicije, zbog čega su osjećali tu reformu intenzivnije od žena.

Paechter i Head konstatiraju da razlika u načinu na koji reagiraju muški i ženski predavači na promjene u kurikulumu može ovisiti o osobnosti, a ne toliko o rodu. Bitno je spomenuti da su profesori bili usredotočeni na vještine koje žele prenijeti učenicima. Kada su se predmeti dizajn i tehnologija ujedinili s domaćinstvom, smanjena je mogućnost prenošenja praktičnog znanja karakterističnog za predmet dizajn i tehnologija pa su i predavači sami postupno počeli gubiti te iste vještine o kojima su predavali. Vještine su ih vodile do određenih postignuća, primjerice učenici su vlastitim praktičnim radom proizvodili neke artefakte i donosili ih kući. To nije bio slučaj s predmetom domaćinstvo. Fizički rad rukama povezan je s osjećajem muškosti karakterističnom za radničku klasu. To negativno utječe na samopouzdanje i profesionalnu svrhovitost. Naučavanje vještina koje su potrebne za neko zanimanje bila je dominantna, a novi

kurikulum postao je veliki izazov i udarac na identitet muških predavača. Ženskim je predavačima identitet povezan sa sposobnošću samog prenošenja znanja. Nadalje, muški predavači snažno su se usprotivili tome da žene s manjim stupnjem praktičnog znanja preuzmu predavanje predmeta koji to podrazumijevaju. Taj je otpor bio intenzivan do te mjere da je nastojao obustaviti novi kurikulum (Paechter & Head 1996: 57-68).

4. Stereotipi

Riječ stereotip dolazi od francuske riječi *stéréotype*, a *Hrvatska enciklopedija* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža u svom *online* izdanju definira je kao „sklop pojednostavljenih i pretjerano uopćenih osobina koje pripadaju svim pripadnicima neke društvene skupine (etničke, rasne i dr.).“ Mogu imati pozitivne i negativne značajke, a „pojednostavljuvanjem složene društvene sredine olakšavaju obradbu informacija i snalaženje u njoj.“² Pojam je preuzet iz tehničkih znanosti gdje je stereotipija označavala postupak otisaka složenih tiskovnih oblika nepokretnim slogom. Time se dobivao proizvod odnosno „stereotip“. Ova riječ, stoga, objašnjava odnos između društvene promjenjivosti i adaptacije čovjeka na sve što te promjene povlače sa sobom (Kolbas 2013: 10).

Povijest i sociologija zainteresirali su se za stereotipe jer se preko njih može propitivati mentalitet, identitet i konstrukcija društvene moći, no posebna grana koja se bavi njihovim istraživanjem razvila se unutar komparativne književnosti i zove se imagologija. Sociolozi, komparatisti i povjesničari dovode stereotipe u vezu s izgradnjom nacionalnog, rodnog, rasnog i klasnog identiteta. Ti se identiteti grade na srazu između „Ja“ i „Drugog“, igraju važnu ulogu u formiranju pojedinaca, zbog čega imaju izvanrednu društvenu moć. Isto je tako njihova uloga u kreiranju povijesne istine, stvaranju dojma tradicije i pravednosti neosporiva. Mnogi znanstveni radovi nastoje otkriti kako stereotipi nastaju, kako opstaju ili nestaju te koju funkciju imaju u društvenom sustavu (Ograjšek Gorenjak 2014: 41).

Dubravka Oraić Tolić u radu „Hrvatski kulturni stereotipi“ nudi proces konstrukcije stereotipa utemeljen na dvije emocije: željama i strahovima. Njezina podjela otkriva stoljećima sastavljeni mehanizam i strukture moći jačeg nad slabijim, a on omogućava formiranje ideologije unutar koje stereotipi opstaju, prenose se i razvijaju. Oraić Tolić definira strategije izrade identiteta i stereotipija. Sve počinje od imaginacije: uvjerenja da se „Ja“ razlikuje od „Drugog“. Totalizacija nastupa kada ta ideja postaje apsolutna i jedinstvena. Naturalizacija je stupanj u kojem se takve ideje ili slike proglašavaju za „stvarnu bit naroda, klase, roda“. Generalizacija podrazumijeva poopćivanje slika, a kod diskriminacije isključuje se, obespravluje i ocrnjuje „Drugog“. Na koncu takva tvorba rađa dominaciju „Svoga nad Drugim“. Masovna proizvodnja simbola i institucija

² <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58036>

koja se iz imaginacije preslikava u stvarnost događa se u kulturnoj industriji koja je sastavni dio tvorbe modernog identiteta (Oraić Tolić 2006: 34).

Socijalni i simbolički red ovisi o stereotipima jer rodni obrasci pružaju ideju da je društvena hijerarhija prirodno utemeljena te samim time omogućavaju opstojnost neravnoteže moći (Ograjšek Gorenjak 2014: 11). Njihovo korištenje može olakšati komunikaciju između umjetnika i publike, mogu se koristiti u svrhu kreiranja likova i stjecanja simpatija publike. To im ujedno omogućava da se šire i prenose u realnom svijetu, ali i ukazuje na pozitivna svojstva stereotipa koji se uglavnom smatraju negativnima. Podloga su mnogih duhovitih dosjetki jer su stereotipi njihovi pokretači. Tako se održavaju vicevi o lijenim Crnogorcima, naivnim plavušama, škrtim Bračanima i slično. U medijskom kontekstu stereotipi mogu ponuditi vrlo zanimljivu simboliku jer se kroz njih mogu na pozitivan način prezentirati karakteristike neke skupine. Njih nije moguće u potpunosti suzbiti, no itekako se može utvrditi negativno stereotipiziranje ili način na koji ga treba izbjegavati.

Stereotipi su jedna vrsta predrasuda, a one nastaju u najranijoj dobi. Kako sama riječ „predrasuda“ kaže, radi se o unaprijed donesenom mišljenju bez prethodnoga kritičkog utvrđivanja činjenica ili bez potvrđivanja tog mišljenja iskustvom. Kod njih je ključan stav prema „drugačijem“ odnosno „drugom“, koji je najčešće negativan. Predrasude su stoga negativni stavovi usmjereni prema nekoj skupini ili pojedincima, a naučene su i stečene preko autoriteta koji usađuju pozitivne/negativne stavove i uvjerenja. Zbog svoje tvrdokornosti uzročnici su diskriminirajućih ponašanja, a uče se po modelu. Taj model su u modernom dobu postali i različiti digitalni mediji preko kojih se odvija takozvana digitalna socijalizacija. To znači da predrasude i stereotipi cirkuliraju u digitalnom prostoru koji nije ograničen vremenom i prostorom te relativno neovisno počinju pružati odgajateljsku ulogu od najranije dobi. Postaju u potpunosti neovisni u trenutku kada potrošač sam bira koji će sadržaj pretraživati, a roditeljski nadzor nad time više nije moguće provoditi. Kako je ranije naglašeno, predrasude i stereotipi usađuju se u najranijem dobu, zbog čega su tvrdokorni. Veliki je izazov modernog doba prevencija i edukacija o ovom pitanju.

Socijalizacija se tako odvija kroz konzumiranje medija što ne pruža mogućnost za autonomnim produljivanjem identiteta, a novi su mediji personalizirani i predviđeni za individualno konzumiranje ovisno o tome što je aktualno ili korisno. U tom slobodnom odabiru pojedinca uočava se sve slabiji utjecaj institucija pa se može reći da mladi odgajaju sami sebe (Valković 2016: 102). Rudi Supek potvrđuje opstojnost predrasuda u knjizi *Društvene predrasude i nacionalizam*: „Čovjek s predrasudom će odmah reći da takvo provjeravanje nije niti potrebno, jer uvijek 'postoje iznimke', ali da se on rukovodi iskustvom i mišljenjem o čitavoj grupi ili narodu te zaključuje kako se predrasude stvaraju po nekoj vrsti deduktivnog mišljenja koje ide od grupe prema pojedincu“ (Supek 1992: 56). Stereotipi pripadaju najosnovnijim oblicima tvorbe identiteta,

a mogu se ponašati „kao neka vrsta tuđeg iskustva nezaobilaznog za konstituiranje samorazumijevanja (...). Jer ono što jesmo konstituiramo se tek u iskušavanju i ograničavanju od onoga što sami nismo – u omeđivanju od drugih, stranih“ (Feher 2006: 60). Feher objašnjava da je iskustvo drugog i stranog „istinski medij tvorbe identiteta, i to u tolikoj mjeri da možemo tvrditi: iskustvo tuđega iskazuje se upravo kao izvor identiteta“ (ibid.). Predrasude se može definirati kao „odbojni ili neprijateljski stav prema nekoj osobi koja pripada jednoj grupi jednostavno zbog toga što ona pripada toj grupi, pa se zbog toga pretpostavlja da ima negativne kvalitete koje se toj grupi pripisuju“ (Allport 1954, prema Supek 1992: 59).

Gotovo sve definicije stereotipa naglašavaju „ukrućivanje i povezivanje, formulaično i klišeizirano ponavljanje istoga – te na temelju antropoloških implikacija – uporno naglašavaju preferiranje uobičajenih uporaba jezičnih klišeja, kao i djelovanje neizbježne monotonije, većina je refleksija sklona tu trajnu osobinu smatrati jednim od najupitnijih ako ne i najškodljivijih svojstava stereotipa“ (Kulcsar Szabo 2006: 14).

Valja spomenuti i štetnost emocionalnog ponašanja koje može utjecati na prosudbu pojedinca pa on gubi sposobnost tankočutnog razlučivanja između pojedinih i općih slučajeva. Tada nastupa ranije spomenuta generalizacija ili poopćivanje slika za koje Dubravka Oraić Tolić daje sljedeći primjer: „Tako je nastao klišej 'Svi su Hrvati fašisti' ili u blažoj verziji 'nacionalisti'. Po patrijarhalnom zakonu, zapisanom u jeziku, opća imenica 'čovjek' odnosi se samo na muškarca, i to tek onda kada se muškarac oženi, tj. prisvoji svoje Drugo. U sklopu iste tradicije u Dalmaciji se rađa 'sin' (pravo dijete, poslovice 'prvo pa muško') i 'dite' (kulturološki manje vrijedno žensko dijete koje u intimnom obiteljskom krugu očevi često više vole i paze nego novo 'pravo')“, (Oraić Tolić 2006: 32). Generalizacija podrazumijeva prenošenje općeg mišljenja na pojedine slučajeve. Supek naglašava štetnost rukovođenja logikom „crno-bijelog“ po kojoj je za pojedinca jedna stvar sasvim dobra ili sasvim loša, bez razlikovanja nijansi. Takva logika omogućava „unutargrupno“ i „vangrupno“ uključivanje i isključivanje. To objašnjava sklonost da našoj grupi pripisujemo pozitivna obilježja, a protivničkoj strani negativna. Izjave i sudovi koji su posljedica rukovođenja tom logikom pojednostavljeni su i kako Supek kaže „krnji“ te ih nazivamo stereotipima u mišljenju pojedinaca i grupa (Supek 1992: 190). Stereotipi su obično definirani kao nepromjenjivi i invarijabilni, a najštetniji stereotipi „ponekad dobivaju valjanost koja traje stoljećima i najtvrdokornije prkose iskustvu da nešto načelno preživljava nepromijenjeno samo kroz zaborav“ (Kulcsar Szabo 2006: 15). Unatoč tome, danas se događa da sve više žena preuzima stereotipno pretpostavljene muške uloge u poslovnome i menadžerskome svijetu te se od njih traži da se u skladu s time odijevaju. No taj zahtjev poslovnog svijeta zastarijeva, a žene zadržavaju svoja biološka obilježja dodavajući im neka društvena obilježja muškog djelovanja i ponašanja. Isti je

slučaj primijećen kod muškaraca koji preuzimaju tradicionalno žensku ulogu uzimanja porodičnog dopusta postajući tako „muške domaćice“ (Heffer 2007: 166).

4.1. Rodni stereotipi

Rodni stereotipi mogu se istraživati u načinima na koje pojedinci reagiraju na različitosti među spolovima (Martin, Wood i Little 1990: 1891). Kada se pojavila riječ „rod“ kao nova kulturna i analitička kategorija, počelo je preispitivanje stereotipa u kategorijama „muškosti“ i „ženskosti“. One su postale varijable koje ovise o kulturi, društvenoj skupini i vremenskom razdoblju.

Primjerice, kultura stereotipizira žene pomoću mita koji ženstvenost poistovjećuje s ljepotom jer „ženama je dopušteno da imaju um ili tijelo, nikako ne oboje“ (Wolf 2008: 76). Njima su opsesivno važni postali idealni prikazi ženskih identiteta. Nadalje, u muškoj kulturi one su samo „ljepotice“ jer to omogućava muškoj kulturi opstojnost. Žene koje pokazuju osobnost manje su poželjne od nesposobne naivke. Lijepa junakinja je kontradiktorna jer je junaštvo odraz osobnosti. Za ljepotu se veže stereotip da je ona „generička, dosadna i nepokretna“ (Wolf 2008: 76).

Stereotipiziranje je složen proces koji potencijalno može voditi zlostavljanju ako je u svojoj srži nepravedno i čini nas slijepima za različitosti koje pojedinci imaju. Rodni stereotipi očituju se kod promatranja osobina i ponašanja kao tipično ženskih i muških iako ne moraju odgovarati stvarnom stanju. Njihovo djelovanje podrazumijeva naglašavanje nekih obilježja kao ženskih ili muških. To vodi do normi ponašanja, stavova, odijevanja i slično. Primjerice, muškarce se doživljava kao „nezavisne, dominantne, ne-emocionalne, pustolovne, agresivne, hrabre, poduzetne, moćne, nepristojne, ozbiljne i mudre, a žene kao submisivne, praznovjerne, sentimentalne, sanjalačke, nježne, osjetljive, slabe, mekog srca, emocionalne, plašljive zavisne, atraktivne i seksi“ (Sever Globan, Plenković, Varga 2018: 82). Ideologija ljepote nastoji psihološki i potajno razoriti postignuća feminizma (Wolf 2008: 21).

Nadalje, stereotipi pružaju prividnu stabilnost tradicije. Razni ideološki konstrukti (nacionalni, patrijarhalni i politički) često prožimaju nova društva koja su u svojim začecima pa tako stereotipi imaju veliku elastičnost i dugovječnost. Znanstvene grane koje ih proučavaju nastoje odgovoriti na pitanje tko je odgovoran za konstrukciju stereotipa, koriste li ih u promoviranju vlastitih ciljeva i što sve izravno ili neizravno oblikuje društvo po određenom sustavu vrijednosti. Svaka ideologija, zajedno sa svojim kreatorima, generator je stereotipa, a upravo ideološki obojene tradicije imaju strategije kojima provode svoje interese, no one nemaju kontrolu nad proizvodnjom stereotipa. Do njihove masovne upotrebe dolazi preko medija, umjetnosti, obrazovanja, odgoja. Važnu ulogu u njihovom manifestiranju i prenošenju ima zakonodavstvo jer počiva na tvrdim obrascima. Struka ih pretežito promatra kao negativnu pojavu, točnije kao nuspojavu koja je

posljedicu nerazmjera moći, ograničene medijske slobode, političkih ideologija i svega onoga što sa sobom povlači nedemokratski društveni sustav (Ograjšek Gorenjak 2014: 42).

4.2. Rodni stereotipi u medijima

Medijski prostor je mjesto na kojemu se stereotipi neizbježno pojavljuju, bilo u pozitivnom ili negativnom kontekstu. Može ih se pronaći i u literaturi i u medijskim formatima. Rudi Supak ističe: „Njihova je uloga da nam predstavnike pojedinih etničkih grupa prikažu kao određene 'karaktere' to jest kao ljude s jednom sasvim određenom karakternom strukturom, koji se po nečem bitno razlikuju od naše grupe ili naroda.“ (Supek 1992: 192)

Znanstvene studije o medijima bave se načinima na koje se kreiraju informativni medijski formati te ih razgraničuju od onih zabavnih, razdvajaju se lokalni mediji od masovnih itd. Analiziranje medijskog sadržaja o nasilju, rasnoj diskriminaciji i rodu zapravo je potraga za stereotipnim obrascima. Teorijski model korišten za izučavanje nasilja u medijima preslikan je na istraživanje rasnih i rodni stereotipa. On se bavi korelacijom između slika žena u masovnim medijima i društvenim ulogama. Već 60-ih godina 20. stoljeća počela se podizati svijest o važnosti suzbijanja medijskih stereotipa koji se tiču roda i rodne različitosti. Medijska predodžba o ženama direktno utječe na svijest pojedinca, ali i na javno mišljenje. Seksistički prikaz žena prednjači u medijskom sadržaju. Betty Friedan napravila je istraživanje ženskih časopisa te došla do zaključka da od 1018 istraženih naslova njih samo 12 staje u obranu ženama i kritizira seksistički pristup ovoj temi. Žene su imale puno manju moć u medijskim organizacijama 60-ih godina. Medijski sadržaj izobličavao je ulogu žena jer ih ne prikazuje kao uzore čiji primjer treba slijediti. Kada štetni uzori puste korijenje u društvenoj zajednici, oni umanjuju postignuća žena, potiču i žene i muškarce da se identificiraju naspram muškaraca (kao seksualni objekti) ili u kontekstu obitelji (kao supruge i majke). Iz toga proizlazi da mediji srozavaju status žene u socijalnoj zajednici jer ne pružaju ženu kao uzor na koji se treba ugledati sa svim njezinim potencijalom (Tuchman 1979: 531).

U stvarnom životu događa se slijedeći paradoks – ženska publika, izložena nizu takvih stereotipiziranih modela, počinje autostereotipe ugrađivati u vlastiti identitet. Primjerice, kada ženske organizacije naglašavaju vrijednosti poput osjećajnosti, brižnosti i religioznosti to nadilazi grupni identitet ako se on uopće može tako zvati. Nedokazano i nepotvrđeno znanje o nekom ponašanju dovodi do krutih i uokvirenih karaktera. Odnos između predrasuda i stereotipa može se pojednostaviti ovako: „Stereotipi nastaju na bazi predrasuda, a identiteti se oblikuju na osnovi stereotipa“ (Ograjšek Gorenjak 2014: 47). Cynthia Griffin Wolf govori i o ironiji stereotipiziranih predodžbi na sljedeći način – ironija jest da priroda često imitira umjetnost. Kada društvo

sankcionira ili podupire stereotipe (naročito one koji se tiču žena i majčinstva), ženska populacija svoj identitet gradi upravo na tome, pa stereotip na „perverznan način postaje slika stvarnosti koju žena nastoji dosegnuti“ (Griffin Wolf 1972: 207).

Kada su se početkom 1960-ih žene počele više pojavljivati u medijima, izašle iz privatne sfere i „nevidljivosti“, pojavio se problem dominacije. Njihova prisutnosti ili odsutnost nije mogla odjednom izbrisati intenzivnu mušku dominaciju, naprotiv – ona ju je u nekim slučajevima dodatno naglašavala. Prisutnost stoga može pojačavati stereotipe što se može karikirati time što muškarci dijele više savjeta od ženskih likova u sapunicama. Ovaj karikirani presjek zapravo je vrlo značajan jer telenovele pod navodnicima prezentiraju idealni svijet jednakosti više od mnogih drugih formata, a njihova publika su žene. Postoji uočljiva razlika između realnog svijeta i onoga prezentiranog u medijima. Medijska struka implicira da je nužno ostvariti direktan, jasno razlučiv i dosljedan odnos između žena u medijima i stvarnog života odolijevajući pritom posezanju za rodnim stereotipima. Taj ideal ugrožava industrija *infoteinmenta*³ koja kombinirajući informativne sadržaje s onim zabavnima upotrebljava upravo stereotipe i predrasude ukorijenjene u ljudskoj svijesti zbog njihovog nevjerovatnog potencijala. Oni čine medijske aktere zanimljivijima i jasno ocrtavaju njihove osobine. Već je ranije spomenuto da njihovo korištenje može olakšati stvaranje veze između umjetnika i publike kada je riječ o kreiranju likova. Mediji zapravo imaju više razloga da koriste rodne stereotipe jer se publika s njima može poistovjetiti, oni su često duboko integrirani u zabavne emisije, serije i filmove. Ne čudi stoga što ih se uspješno nudi kao istinu i odraz realnog života. Primjerice, dobar naslov često proizlazi iz stereotipiziranih modela, a muško-ženski odnosi neiscrpan su izvor medijskog sadržaja. Takvi su odnosi utemeljeni na spolnim i rodnim različitostima.

To znači da je nemoguće zaobići stereotipiziranu stvarnost te se vrlo često korištenjem specifičnog simboličnog jezika konstruira nova stvarnost koja utječe na socijalizaciju ljudi – kod medijskih recipijenta verificira tradicionalne arhetipske odlike muškaraca i žena kao ispravne i poželjne, i obrnuto. To stereotipe čini medijskim saveznicima. Muškarci se prikazuju subjektima radnje, spremnima na izazove, a žene kao ideali ljepote (Lubina, Brkić Klimpak 2014: 214). Izazov medija sastoji se u odgovornom i savjesnom pristupanju rodnim različitostima kao i podizanju

³ (engl.), informativna emisija koja sadržava veći broj zabavnih, tj. ležernih elemenata; također zabavni program (tj. program o događajima u industriji zabave) u formi informativne emisije. Navedeno prema: <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/i/>

svijesti da upravo oni odgajaju publiku i umanjuju ili podižu svijest društva o štetnosti rodних stereotipa.

4.2.1. Utjecaj medija na stereotype

Mediji imaju dužnost propitivati stereotipne poglede na društvene grupe. Važno je kroz obrazovanje naglašavati njihovu edukativnu ulogu kako bi se ublažile negativne posljedice izloženosti medijskih prikazivanja. Oni naravno mogu imati i pozitivne učinke kada kreiraju kvalitetan i edukativan sadržaj. Kulturalna uloga medija složena je i sastoji se od promicanja kritičnosti, ukazivanja na dvostruke kriterije i netransparentnost koja ugrožava običnog čovjeka i njegova prava. Mediji stoga trebaju mijenjati neprimjerenu praksu u kojoj se jednosmjerno izlaže sadržaj (Žitinski 2009: 234). Usko su povezani s proizvodnjom kulturnih identiteta pa mogu, ako žele, svjesno manipulirati stereotipima upotrebljavajući ih na suptilnoj razini. Na taj se način ukorjenjuju u društveno konstruirane osobitosti i ulaze u svijest muškaraca i žena. Jedan od negativnih prikaza svakako je forsirani ideal fizičke ljepote koji je u svojoj biti nedostižan, prividan i stavlja žene u ulogu objekta. Seksualizacija i negativna objektivizacija najčešća su negativna pojava koja manipulira percepcijom medijske publike (Lubina, Brkić Klimpak 2014: 213).

Ženski časopisi prema mnogim teoretičarima odražavaju povijesne promjene, no oni ustvari i određuju povijesna zbivanja jer obraćaju pozornost na društvene uloge što ih čini jednim od najsnažnijih čimbenika koji je utjecao i utječe na promjenu uloge žene. Uzmimo za primjer 1950-e kada su časopisi uspostavili komunikaciju sa ženskom publikom omogućavajući ženi kao „izmučenoj majci i preopterećenoj kućanici da uspostavi kontakt sa svojom idealnom osobnošću koja teži biti dobra supruga, dobra majka i učinkovita kućanica... Društvena uloga koja se očekivala od žena bila je težiti savršenstvu sve tri uloge.“ (Wolf 2008: 81). Problem kod ovog pristupa jest u promjenjivosti definicije savršenstva ovisno o tome što misli ekonomija i oglašivači.

Medijski realizam zahtjeva kritički pristup jer je njegova pozadina, ovisno o povijesnom razdoblju, definirana vrijednostima i interesima onih koji tvore medije. Velika je odgovornost odlučivati i stvarati društvene vrijednosti jer kako je ranije napomenuto, mediji doslovce stvaraju rodne, nacionalne, vjerske i druge identitete.

4.2.2. Seksizam

Socioekonomska organizacija medija pokazuje dozu osjetljivosti za institucionalne probleme. Primjerice, ona drži do profesionalizma jer vjeruje da je to u interesu medijskih kuća, novinarstva

i industrije medija općenito. Neke studije čak otkrivaju da voditelji, neovisno o spolu, dok pripremaju intervjue i izvještaje razmišljaju kako će izvući odgovore koji su seksistički i stereotipni od gostujućih poznatih osoba. Obje strane negiraju feminističke ideale i traže sadržaj koji će interesirati publiku, umjesto da gledateljima i čitateljima pokazuju važnost ravnopravnog i dostojanstvenog prikazivanja žena u medijima. Za televizijske urednike, profesionalizam podrazumijeva određenu dozu poštovanja prema medijskoj kući, a razvijanje profesionalizma povećano je s pojavom masovnih medija. Nažalost, moguće je da upravo profesionalizam podupire mušku dominaciju zbog predrasude da su tipične ženske teme o domaćinstvu dosadne, nevažne i nemaju animirajući karakter (Tuchman 1979: 535).

Medijsko komuniciranje obuhvaća i reklamnu industriju koja je postala „nametnuta datost koja ne zahtijeva naš slobodni pristanak i kojoj zbog njene sveprisutnosti ne možemo pobjeći.“ (Sever 2018: 81) Ova je industrija jedan od razloga što danas postoje masovni mediji, a one nameću životne stilove koje publika počinje ugrađivati u vlastite živote i identitete. Imaju izniman utjecaj na socijalizaciju i samopoštovanje mladih, a iskorištavaju dječje neznanje kako bi im nametnule kompleksnu ideologiju koja obezvrjeđuje ljudsko dostojanstvo. Reklame često žene prikazuju kao seksualne objekte. Primjerice, u hrvatskom reklamnom prostoru nailazimo na takav stereotipni prikaz na Gavrilovićevim *jumbo* seksističkim plakatima. U prvom planu tog plakata su ženske grudi usred kojih su ilustrirana dva slavonska kulena u znaku križa. Drugi primjer je motiv falusa oblikovan kao mesna delicija ispod kojega pada razgolićena djevojčica. Netom ispod njega nalaze se plakati „Neki je vole na stolu, neki je vole u društvu“ i „Neki je vole za sebe.“ Ovaj primjer ukazuje na seksizam i pedofiliju (Sever 2018: 83).

5. Kulturološki rat

Kulturološki rat je sintagma kojom se opisuje borba desnice i ljevice za ideološkom dominacijom. Radi se o prevlasti u definiranju prava i obaveza pojedinaca kao što su nošenje oružja, rukovođenje migrantskom krizom, uređivanje prava homoseksualaca, transseksualaca, pitanja abortusa, pornografije, multikulturalizma, rasne ravnopravnosti i drugih osjetljivih pitanja koja se tiču moralnosti i vrijednosti. Oprečni stavovi koji produbljuju procijep između desnih i lijevih političkih opcija uvelike su ukorijenjeni u stereotipnim vjerovanjima. Goruća pitanja su i odvajanje crkve i države, pitanje privatnosti, korištenje droga, problem cenzure i sl.

Kulturološki rat potječe od njemačke riječi kulturkampf koja u doslovnom prijevodu znači kulturna borba. Taj pojam označava politiku protiv katolizicima koju je provodio njemački kancelar Otto von Bismarck 1837. godine smatravši svaku silu koja ima sjedište izvan Njemačke neprijateljskom. Bismarck su poduprli njemački liberali pokrenuvši antiklerikalnu kampanju koja se odvijala samo u Pruskoj. Rudolf Virchow uvodi višeznačni pojam kulturkampf u literaturu. Posljedica je modernog političkog razvoja koji podrazumijeva jedinstvo, parlamentarnu vladu i sekularizaciju. Kulturkampf se može prevesti i kao bitka za civilizaciju (Hatfield 1981: 466-467).

Društveni teoretičar James Davison Hunter, sociolog sa sveučilišta u Virginiji, preinačio je pojam *kulturkampf* („kulturna borba“) u sintagmu „kulturološki rat“. Portal američkih dnevnih novina *The Wall Street Journal* navodi da je Hunter prvi upotrijebio ovaj pojam 1991. kako bi definirao američku javnost podijeljenu u dvije suprotstavljene kulture: konvencionalnu i onu sklonu reformama.⁴ Prema Hunteru mnogi su se kulturološki problemi preselili u politiku. Reformisti smatraju da je najveća vrijednost društva jednakost dok se tradicionalisti slažu da je temeljno pravo sloboda. Obje strane pozivaju se na najvažnije moralne vrijednosti i preispituju ideologije svojih neistomišljenika. Nadalje, obje strane percipiraju jedna drugu kao ekstremiste koji promoviraju agresivnu društvenu, političku i vjersku intoleranciju.⁵

U ovome će se diplomskom radu promotriti na koji način mediji posreduju tom kulturološkom sukobu u razdoblju postmodernizma. Isto tako, istražiti će se promicanje osobnih sloboda i jednakosti koje sa sobom povlače polemike oko rodni razlika.

⁴ <https://www.wsj.com/articles/the-man-who-discovered-culture-wars-1527286035>

⁵ <https://fee.org/articles/book-review-culture-wars-the-struggle-to-define-america-by-james-davison/>

5.1. Debata u medijskom prostoru

Debata je oblik rasprave u kojoj jedan sugovornik zastupa, a drugi osporava određenu tezu, i obrnuto. Televizijsko novinarstvo proizvodi različite medijske sadržaje o kojima se raspravlja mjesecima. Novinari ciljano prate neku priču i o njoj donose vijesti i održavaju je aktualnom kako bi zadržali interes publike, posebno ako primijete da je javnost pokazala golem interes za neko goruće pitanje. Osim medijskih djelatnika postoje različite interesne i političke skupine koje žele uspostaviti agendu, odnosno dnevni red vijesti. Takve skupine ne mogu pojedincima govoriti što da misle, ali isticanjem nekih tema svakako mogu sugerirati o čemu publika treba misliti. Informativne emisije u kojima dolazi do konflikta i sukobljenih mišljenja imaju veliku gledanost i izazivaju mnoge kontroverze. Iako se dobar dio njih emitira uživo, zahvaljujući internetu one su dostupne i nakon prvog prikazivanja i to najčešće na YouTube kanalima i društvenim mrežama.

Vrlo često u tim se debatama odvija kulturološki rat u kojem se nastoji uspostaviti dominacija i definirati određeni svjetonazor kao ispravan. Svatko tko naiđe na dobro naslovljenu debatu, ima priliku *kliknuti* na link i priključiti se masovnoj publici. Engleski je najpopularniji jezik na svijetu i upotrebljava se gotovo svugdje pa je doseg vijesti iznenađujuće velik jer ih dobar dio globalnog stanovništva razumije. Masmediji proizvode sadržaje koji se komentiraju i dijele neovisno o vremenu i prostoru ili kulturnim razlikama. To znači da se globalno važne vijesti kao što su primjerice suzbijanje diskriminacije na temelju roda ili sloboda govora mogu proširiti diljem svijeta u svega nekoliko sati. Publika koju čine političke skupine, akademska zajednica, intelektualci prepoznatljiviji u javnosti, medijski kritičari i obični građani, uključuje se u takvu raspravu, a to može utjecati pozitivno na društvene promjene. Na koncu ta debata omogućava slobodu govora grupama, ali i svakom pojedincu.

Mediji dakle svojim objavama snažno utječu na stavove društva o rodno osjetljivim pitanjima, stoga svjesno i ciljano traže intelektualce prepoznatljive u javnosti, pokretače društvenih promjena i medijske ličnosti za rasprave koje obilaze svijet. Primjer pozitivnoga medijskog zalaganja jest poznata kampanja #MeToo koja je udružila žene iz cijelog svijeta i omogućila im da se povežu u borbi protiv seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja koje su počinili moćni muškarci iskorištavajući svoj položaj. Upravo se posredstvom medija odvija raspravljanje i preispitivanje o temeljnim ljudskim pravima koja podrazumijevaju slobodu govora, raznolikost, međusobno poštovanje i uvažavanje drugačijih. Nažalost, u borbi za pozornost čitatelja rodni stereotipi se nude u pretjeranim naslovima i seksističkim izjavama. Čitava medijska industrija vođena željom za profitom razmišlja o sadržaju tako da on mora donositi prihod, *klikove*, popularnost i kontroverzu. Uz sve to, političke struje veoma su uspješne u nametanju agende i zamaglivanju stvarnosti kako bi provele svoje ciljeve. Kada mediji podliježu političkim skupinama i žrtvuju

javni interes za volju utjecajne manjine, demokratski sustav se urušava, a debata u javnom prostoru djeluje, kako bi rekao Chomsky (2002: 32), kao iluzija o vođenju diskusije.

Važno je spomenuti i ulogu pojedinca. Društvene mreže su omogućile svakom građaninu da sudjeluje u stvaranju i distribuiranju vijesti. To ima negativne i pozitivne strane. Pozitivno je što pojedinci imaju mogućnost izraziti svoje mišljenje, negativno je što neki svoje stavove izražavaju na diskriminirajuć i uvredljiv način. Primjerice, nakon što je Cathy Newman intervjuirala Jordana B. Petersona, postala je žrtva viralnog zlostavljanja. Određeni dio gledatelja procijenio je njezin medijski nastup poražavajućim pa su pojedinci najprije počeli komentirati objavu na YouTube kanalu Channel 4 Newsa, zatim su je počeli dijeliti na društvenim mrežama uz pogrđni opis na njezin račun. Medijska rasprava o tom intervjuu traje od siječnja 2018., a korisnici društvenih mreža su do rujna 2020. ostavljali svakodnevno stotinjak komentara ispod videozapisa, što će vrlo vjerojatno činiti još neko vrijeme.

Debata je, kako je napomenuto na početku odlomka, oblik rasprave u kojoj jedan sugovornik zastupa, a drugi osporava određenu tezu, i obrnuto. Rod, rodna obilježja, razlike između muškaraca i žena postali su dio te polemike kojoj posreduje medijska platforma. U intervjuu za *The Guardian* Newman je osudila ismijavanje i zlostavljanja žena u javnosti u 21. stoljeću zaključivši da se time trebaju pozabaviti vlasnici društvenih mreža ili vlada jer to iznimno šteti ženama bez obzira na to koliko su snažne.⁶ To bi značilo neku vrstu medijske cenzure, odnosno ograničenje ljudskih prava. Miješanje države i zakonodavnih tijela u slobodu govora jednako je kontroverzno kao i sama diskriminacija ili govor mržnje.

Kako bi se definiralo na koji način se potiče i održava rasprava u medijskom prostoru, u nastavku rada promotrit će se izvještavanje o političkim sučeljavanjima, medije kao posrednike diskusije o pobačaju i raspravljajući intervju kao dijaloški žanr televizijskog novinarstva.

5.2. Izvještavanje o političkim sučeljavanjima

Političko je sučeljavanje veoma popularna i medijskoj publici privlačna informativna forma. Zbog toga ima visoku gledanost i svaka televizijska postaja koja ga prenosi ulaže veliki napor u uređivanje takvih emisija. U političkim se kampanjama koristi model preuzet iz američke demokracije, a zove se predsjednička debata – tip medijskog formata u kojem dvoje predsjedničkih

⁶ <https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>

kandidata unutar točno određene minutaže iznosi mišljenje i stajališta o čitavoj lepezi kontroverznih pitanja iz područja javnog života. U kontekstu ovoga diplomskog rada političko sučeljavanje spomenuto je jer se u njemu sve više razgovara o rodno osjetljivim temama koje sa sobom povlače slobodu govora i zaštitu/kršenje temeljnih ljudskih prava. „Desni“ i „lijevi“ političari upravo na ovom području imaju oprečna stajališta. Dobro argumentirana stajališta dopiru do biračkog tijela ako mediji o tome adekvatno izvještavaju. Kandidati tako ostavljaju pozitivan ili negativan dojam na gledatelje. Televizijska sučeljavanja svojevrsan su fenomen u kojem se može utjecati na ono što javnost misli i promijeniti odnos snaga među kandidatima. Primjer političkog sučeljavanja pokazuje kako se može uspostaviti agenda odnosno dnevni red vijesti i kako se može utjecati na ono što publika misli, a može se primijeniti na svaku raspravu koju iniciraju mediji.

Na sljedećem primjeru provjerit će se na koji je način medijska kuća Al Jazeera Balkans izvijestila o debati uoči predsjedničkih izbora 2019. koja se emitirala na Hrvatskoj radioteleviziji. Riječ je o videozapisu koji su objavili na svom *web* portalu i naslovili ga „Predsjednički izbori u RH: Televizijska debata promijenila odnos snaga“⁷ (20. prosinca 2019. godine). Sadržaj reportaže neće se analizirati, već će se provjeriti i ustanoviti je li ovaj medij bio objektivan zbog mogućnosti da utječe na ishod izbora. Novinari u ovakvim primjerima moraju osigurati da se izvještavanje odvija primjereno, i u skladu s načelima struke kako bi očuvali temeljna načela demokratskog društva.

Reporter Marin Veršić za Al Jazeeru Zagreb zaključuje da je sučeljavanje pokazalo jasnu razliku između onih s političkim iskustvom i bez njega. Na tim su se izborima sučeljivali Miroslav Škoro, Kolinda Grabar Kitarović i Zoran Milanović koji su dobili najveći broj glasova. Debata je prema mišljenjima medijskog analitičara Darija Čerepinka najviše išla u prilog Zoranu Milanoviću, a njegovi su birači „dobili potvrdu da je on kvalitetan kandidat. Dapače neki od njih su nakon debate vjerojatno odlučili i definitivno mu dati glas i on je jedan od pobjednika debate. Dakle, vrlo dobro se držao.“⁸ O Miroslavu Škori Čerepinko zaključuje: „Gospodin Škoro je najslabije iskoristio potencijal debate. Na trenutke je djelovalo kao da ima tremu što je na kraju on i sam priznao. Nedostajalo je tu i energije i poruke i eventualnog sukoba sa predsjednicom.“⁹ Tada aktualnu predsjednicu Kolindu Grabar Kitarović kritizirao je zbog pjevanja USKOK-ovom

⁷ <http://balkans.aljazeera.net/video/predsjednicki-izbori-u-rh-televizijska-debata-promijenila-odnos-snaga>

⁸ *ibid.*

⁹ *ibid.*

optuženiku gradonačelniku Zagreba Milanu Bandiću i zaključio da je „vezivanje uz njega kontraproduktivno jer gospodin Bandić, kada je bio kandidat na predsjedničkim, parlamentarnim i kada se kandidirao za europski parlament, zapravo dobivao mizerni broj glasova i onda je pitanje zašto se vezati uz čovjeka koji ima izuzetno loš imidž i kojem se skandali u Zagrebu otvaraju na dnevnoj bazi.“¹⁰ Reporter Marin Veršić komentirao je kako je Grabar Kitarović debatom popravila svoj status.¹¹

Navedena reportaža pokazuje kako medijska kuća Al Jazeera Balkans iščitava ovu predsjedničku debatu te indirektno, uz gosta koji analizira ishode, nudi pobjednika, čime utječe na biračko tijelo. Promotreni primjer u dobroj se mjeri može preslikati na bilo koju raspravu koja se odvija u medijskom prostoru pa tako i na pitanja roda i rodne ravnopravnosti. Moguće je do određene mjere upravljati diskusijom o osjetljivim pitanjima (primjerice, izborima) koja se tiču prava i sloboda građana, a mediji imaju obvezu informirati javnost nepristrano i objektivno. Prema Noamu Chomskom jedan od načina da mediji kontroliraju misli jest da stvaraju iluziju o vođenju diskusije koja se vodi unutar točno određenih granica. Tada se vodi debata u kojoj su obje strane usvojile određene pretpostavke i zajedno stvaraju propagandni sustav. Chomsky spominje novinare kao privilegiranu, obrazovanu elitu koja uz mnoge druge aktere ima institucijski zadatak stvaranja vjerovanja (Chomsky 2002: 35).

5.2.1. Mediji kao posrednici vođenja diskusije o pobačaju

Pitanje pobačaja iznimno je osjetljivo područje. Hrvatski mediji s oprezom izvještavaju o njemu što ne čudi jer se veliki dio hrvatskoga biračkog tijela izjašnjava pripadnicima kršćanske vjere, a desnica se nastoji prikazati zastupnicom istih vrijednosti kako bi zadržala lojalnost birača. Objava portala Jutarnji.hr pozornost javnosti usmjerava na „ultradesničarske“ političke kandidate koji se protive pobačaju. U cijeloj je diskusiji naime sporno zaobilaženje kandidata Hrvatske demokratske zajednice koji ciljaju na dobar dio biračkog tijela koji se smatra simpatizerima „desne“ politike. Posezanje za ovakvim objavama medijima omogućava manipulaciju i nametanje važnih tema, svraćajući pogled javnosti s aktualnih pitanja koja se trebaju jednako kao i pitanje pobačaja pravovremeno propitivati.

¹⁰ ibid.

¹¹ ibid.

Promotrit ćemo parlamentarne izbore koji su se odvijali u srpnju 2020. dok je u medijskom prostoru vođena žustra diskusija o pitanju reguliranja prava žene na pobačaj. Ta je tema otvorena u jeku korona krize kada je aktualna Vlada Republike Hrvatske odlučila raspisati izbore u ljetnim mjesecima. S obzirom na tadašnju situaciju, političari su otkazivali skupove na kojima su htjeli promovirati svoje ciljeve i ideje jer su okupljanja bila strogo zabranjena i kažnjavana. Čitava je javnost bila svjesna da će izlaznost na izbore zbog straha od zaraze biti rekordno niska kao i da oboljeli od korona virusa i oni u izolaciji neće moći pristupiti glasanju redovnim putem. Političarima je pak bilo jasno da glasačko tijelo u izvanrednim situacijama ne naginge tome da mijenja postojeću Vladu, odnosno – da ne želi promjene.

Kada je Kolinda Grabar-Kitarović, kao bivša predsjednica, u lipnju 2020. prije parlamentarnih izbora za *Jutarnji list* pokazala srednji prst Miroslavu Škori i Nini Raspuđiću, domaći su mediji do otvaranja birališta pisali o ovoj temi. Slika je popraćena naslovom „Bivša predsjednica samo za Jutarnji: 'Prošlo je vrijeme kad je žena čekala što će 'baja' reći.“¹²

Slika 5.2.1.1. Kolinda Grabar-Kitarović pokazuje srednji prst Miroslavu Škori¹³

¹² <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bivsa-predsjednica-samo-za-jutarnji-proslo-je-vrijeme-kad-je-zena-cekala-sto-ce-baja- reci-15003295>

¹³ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bivsa-predsjednica-samo-za-jutarnji-proslo-je-vrijeme-kad-je-zena-cekala-sto-ce-baja- reci-15003295>

Grabar-Kitarović je sama poslala fotografiju redakciji *Jutarnjeg lista* uz opis: „Pridružujem se svim ženama koje ovim 'neprirodnim' činom pokazuju svoj stav i dižu glas protiv onih koji nas pokušavaju vratiti stoljećima unazad. Prošlo je vrijeme kad je žena sjedila u čošku i čekala što će 'baja' reći. Uvijek sam bila za život, ali za život koji ima pravo na izbor. Bez pritiska, bez stigmatizacije i uvjetovanja, posebno u najosjetljivijim životnim situacijama poput silovanja.“¹⁴ Nakon nje, društvene mreže i medijski portali preplavljeni su poznatim osobama koje su po uzoru na bivšu predsjednicu pokazale srednji prst spomenutim političarima i njihovim strankama. Bivša je predsjednica pokrenula žestoku diskusiju i medijsko raspravljanje, no ta je diskusija bila iluzorna. Grabar-Kitarović za vrijeme svoga predsjedničkog mandata ovoj je temi pristupila puno drugačije komentirajući da ženama treba ostaviti pravo da odluče hoće li zadržati trudnoću ili ne: „Moj osobni stav o pobačaju je poznat, međutim ne možemo dopustiti da nam osobni stavovi budu ispred državnih i društvenih interesa. Činjenica jest da zabrana ne rješava ništa. Moj je stav da prije svega treba posvetiti pozornost edukaciji zaštite od neželjene trudnoće.“¹⁵ Nadalje, time je pokrenut niz članaka na vodećim hrvatskim portalima na kojima se diskutira kome sve to Grabar-Kitarović pokazuje prst. Škoro je komentirao: „Povela se jedna vrlo ružna kampanja kojoj je predvodnica postala bivša predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović, jednom vrlo vulgarnom gestom, koja je ustvari razotkrila njezino pravo lice... Koja je pokazala da između nje, lažne demokračanke i ljudi koji ju podržavaju, Plenkovića i Jandrokovića, nema razliku u odnosu na Milanovića.“¹⁶

Novi list također je izvijestio o tome spominjući u svom naslovu i Ninu Raspudića: „I Kolinda pokazala srednji prst Škori i Raspudiću: 'Prošlo je vrijeme kad je žena sjedila u čošku'.“¹⁷ Raspudić je gostujući na N1 televiziji uzvratilo: „Ajmo se mi najprije dogovoriti da je pobačaj u 99,9 posto slučajeva neopravdan.“¹⁸

¹⁴ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bivsa-predsjednica-samo-za-jutarnji-proslo-je-vrijeme-kad-je-zena-cekala-sto-ce-baja-reci-15003295>

¹⁵ <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/kolinda-grabar-kitarovic-moj-osobni-stav-o-pobacaju-je-poznat-ali-zabrana-nista-ne-rjesava-448313>

¹⁶ <https://www.jutarnji.hr/izbori/vijesti/vulgarna-gesta-razotkrila-je-pravo-kolindino-lice-taj-srednji-prst-pokazala-je-cijelom-narodu-15003399>

¹⁷ <https://www.novilist.hr/vijesti/hrvatska/i-kolinda-pokazala-srednji-prst-skori-i-raspudicu/>

¹⁸ <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/raspudic-o-abortusu-ajmo-se-mi-najprije-dogovoriti-da-je-pobacaj-u-99-9-posto-slucajeva-neopravdan-1034301>

Ovaj primjer pokazuje kako se reguliranje ljudskih prava ili prava žena može uključiti u medijsku raspravu s ciljem stjecanja političkih poena, a tu raspravu su inicirali mediji koji su ujedno bili posrednici preko kojih se čitava debata odvijala. Postavlja se pitanje želi li se medijskim istupima uistinu utjecati na zakonodavno tijelo i djelovati u interesu zaštite ljudskih prava i dostojanstva ili se zaista, kako je Chomsky rekao (2002: 32), stvara iluzija o vođenju diskusije kako bi se manipuliralo javnim mišljenjem.

5.3. Televizijski intervju – dijaloški žanr

Istraživački dio ovoga diplomskog rada odnosi se na analizu objava na portalima nakon intervjua Cathy Newman s Jordanom B. Petersonom, stoga će se u ovom odlomku sažeto iznijeti osnovna obilježja ove novinarske forme. Upravo se kroz intervjuiranje može aktualizirati kulturološke sukobe i istražiti stajališta gosta. Newman je odabrala Jordana Petersona: „desnu intelektualnu superzvijezdu“¹⁹ koja je po svim kriterijima trebala privući pozornost medija zbog raspravljanja o osjetljivim pitanjima koja se tiču rodne ravnopravnosti.

Prema *Leksikonu novinarstva* (1979: 96), intervju je „razgovor novinara s izvjesnom ličnošću radi objavljivanja u štampi, na radiju ili televiziji“. Razgovor (kao žanr) najbliži je način obraćanja novinara televizijskoj publici jer nije jednosmjernan, ne nudi gotove stavove i objektivne informacije koje su karakteristične za monološke žanrove. Prednosti televizijskog intervjua su brza i plodonosna komunikacija s gledateljima, aktivno sudjelovanje, poticanje na razmišljanje i donošenje vlastitih sudova. Cilj je svakog novinara pritom ući u ravnopravan razgovor ili svjesno prihvatiti „drugi plan“ prepuštajući riječ gostu. Domaćin je tada u nezavidnom položaju jer mora usmjeravati tijek emisije i postavljati pitanja u ime gledateljstva (Nikić 1987: 164). Nadalje, valja napomenuti da između novinara i gosta postoji stanovita veza. Kada se razgovara s osobama o specifičnosti njihovog zvanja, u razgovoru se događa takozvana izmjena moći jer gost više nije subjekt kojeg se može lako zamijeniti nekim drugim, već on postaje važan zbog posla koji obavlja i u kojem je stekao vještine i znanja. Nakon svakoga novinarskog intervjua otkriva se prava moć novinara (Mills 2008: 149-150).

U članku „Primjer dobrog televizijskog intervjua“ autorica Jasmina Nikić iznosi osnovne zahtjeve ili odrednice televizijskog intervjua, razvrstane na sadržajne i medijske zahtjeve.

¹⁹ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/jordan-peterson-radikalna-ljevica-je-na-temi-roda-i-spola-napala-jezik-zele-nam-diktirati-sto-smijemo-a-sto-ne-smijemo-govoriti-7164615>

„Sadržajni zahtjevi intervjuja podrazumijevaju slijedeće pretpostavke:

- Novinar se odlučuje za intervju kada je u pitanju sugovornik istaknutog društvenog, znanstvenog, kulturnog i političkog značaja.
- Odabrana tema mora biti zanimljiva gledaocima.
- Novinar se mora dobro pripremiti za intervju.

Medijski zahtjevi znače da novinar:

- Mora voditi računa o tome da pitanja postavlja u ime nevidljive publike.
- Ne bi smio čitati unaprijed pripremljena pitanja u obliku potpunih sintaktičkih cjelina (primjerenih pisanom idiomu), nego gestom, mimikom i pogledom usmjerenim u sugovornika poticati uspješno razvijanje dijaloga.
- Mora voditi računa o vremenu (televizijskom).
- Odgovori se mogu pretvoriti u predugačke monologe i tako ukinuti osjećaj razgovora (tada voditelj razgovora mora intervenirati).
- U svoja pitanja i intervencije novinar bi trebao unositi i poetičnost, ne zaboravljajući na logičnost (ugodna atmosfera, ležernost, anegdota, pa i osmijeh, no isto tako i inzistiranje na objašnjenjima, primjerima, podacima).
- Dramatuški zahvati: odabranu temu uobličiti i predočiti služeći se audiovizualnim mogućnostima televizijskog medija“ (Nikić 1987: 164-165).

Jedan od najgledanijih televizijskih intervjuja u povijesti emitiran je 10. veljače 1993., a vodila ga je Oprah Winfrey. Gost emisije bio je Michael Jackson kojemu je to bio prvi televizijski dijalog nakon četrnaest godina. Pogledalo ga je devedeset milijuna ljudi, a odvijao se na Jacksonovom imanju Neverland Ranch. Wikipedija je sastavila listu najpopularnijih američkih intervjuja na kojoj se nalaze mnogi poznati iz svijeta glazbe i politike. Podaci su posljednji put revidirani prije dvije godine.²⁰ Zanimljiv je podatak da je razgovor koji je s Donaldom Trumpom vodila Anderson Cooper pogledalo 22 milijuna gledatelja. U razgovoru je spomenuta Trumpova afera sa Stormy Daniels koja glumi u filmovima za odrasle.²¹

²⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_most_watched_television_interviews

²¹ <https://qz.com/1238399/the-most-watched-tv-interviews-of-all-time-include-donald-trump-barack-obama-and-stormy-daniels/>

Rank ↕	Interviewee ↕	Interviewer ↕	Number of viewers (in millions) ↕	Series ↕	Air date
1	Michael Jackson	Oprah Winfrey	90.0	<i>Oprah</i>	February 10, 1993
2	Monica Lewinsky	Barbara Walters	70.0	<i>20/20</i>	March 3, 1999
3	Michael Jackson and Lisa Marie Presley	Diane Sawyer	60.0	<i>Prime Time Live</i>	June 14, 1995
4	Richard Nixon	David Frost	45.0	<i>Nixon Talks</i>	May 5, 1977
5	Bill and Hillary Clinton	Steve Kroft	40.0	<i>60 Minutes</i>	January 26, 1992
6	Stormy Daniels	Anderson Cooper	22.1	<i>60 Minutes</i>	March 26, 2018
7	Barack Obama	Matt Lauer	21.9	<i>TODAY</i>	February 1, 2009
8	Whitney Houston	Diane Sawyer	21.0	<i>Primetime</i>	December 4, 2002
9	John and Patsy Ramsey	Barbara Walters	19.6	<i>20/20</i>	March 17, 2000
10	Barack Obama	Bill O'Reilly	17.3	<i>The O'Reilly Factor</i>	February 6, 2011

Slika 5.3.1. Najgledaniji televizijski intervjui u američkoj povijesti prema Wikipediji²²

Raspravljački intervju je vrsta dijaloga u kojem novinar odnosno voditelj u formi „jedan na jedan“ debatira o nekoj temi. Primjer takvog razgovora je HRT-ova emisija „Nedjeljom u 2“ koju vodi Aleksandar Stanković, koji je takvu formu intervju nazvao „kraljevska forma.“²³ U britanskoj praksi postoji takozvani *combative* intervju što bi se moglo doslovno prevesti kao „ratoborni“ ili „borbeni intervju“ jer u njemu voditelj pokazuje određenu dozu neprijateljstva što može dovesti do konflikta. Kod takvih je dijaloga vrlo važno obratiti pažnju na govor tijela jer ga je teško kontrolirati u trenutku neslaganja i svade. Obilježje ovog stila jest otkrivanje suprotstavljenih mišljenja o kojima se argumentira izazovnim pitanjima kako bi se dobili odgovori. Zato su postavljeni upiti direktni i nerijetko se na vrhuncu rasprave voditelj odlučuje postaviti zatvoreni tip pitanja na koje se može odgovoriti „da“ ili „ne“ kako bi potvrdio činjenice te postavlja istražujuća pitanja. Cilj je ovakvih dijaloga omogućiti publici da razumije neku situaciju, da se o njoj više informira i formira vlastito mišljenje. Bitno je da intervju ima kvalitetnu strukturu kako bi se došlo do nedvosmislenih odgovora.²⁴

²² <https://theatlas.com/charts/H1FcL0vcM>

²³ <https://www.vecernji.hr/showbiz/moras-imati-dosta-veliku-dožu-egzibicionizma-da-bi-ljude-20-godina-maltretirao-svojom-pojavom-1374912>

²⁴ <https://www.ukessays.com/essays/english-language/understand-interview-purposes-and-techniques-english-language-essay.php>

6. Analiza izvještavanja o intervjuu: Debata o razlici u plaćama muškaraca i žena

U istraživačkom dijelu diplomskoga rada promotrit će se rasprava koju je emitirao britanski informativni televizijski kanal Channel 4 News, a u njoj su sudjelovali Cathy Newman (novinarka) i Jordan B. Peterson (klinički psiholog i profesor). Ova je debata i nakon emitiranja bila medijski praćena; kako zbog velike gledanosti, tako i zbog kontroverznih zaključaka s obje strana. Radi se o raspravljачkom intervjuu u kojem su se sugovornici sukobili zbog oprečnih kulturoloških stavova – diskutiralo se o rodnim različitostima, slobodi govora, pravima transrodnih osoba i problemima koje donosi postmodernizam. Njihovo je sućeljavanje potaknulo diskusiju u javnom prostoru koja se mjesecima prelamala na platformama mnogih svjetskih medija, a njihov raspravljачki intervju postao je fenomen koji se brzo proširio internetom.

U ovom dijelu rada napraviti će se analiza sadržaja dvaju najćitanijih britanskih portala, *The Guardian* i *The Independent*, i to na sljedeći način – želi se utvrditi kako su ti mediji pratili debatu (emitiranu 16. siječnja 2018.) o razlikama u plaćama muškaraca i žena, postmodernizmu i slobodi govora. Istraživanje je podijeljeno u tri dijela.

Najprije se komparativno analizira 10 članaka objavljenih u siječnju, veljači i ožujku 2018. koji obrađuju temu virtualnog zlostavljanja Cathy Newman i medijski portret Jordana B. Petersona. U drugom dijelu uspoređeni su intervjui na portalu *The Guardian*, dok su u trećem dijelu uspoređene recenzije knjiga *12 Rules for life: Bloody Brilliant Women: Pioneers, Revolutionaries and Geniuses Your History Teacher Forgot to Mention* i *12 Rules for life: An Antidote to Chaos* na portalu *The Guardian*. Komparativno je analizirano sveukupno 14 članaka objavljenih 2018. godine.

Cilj je istraživanja utvrditi na koji je način medijski praćena ova debata koja je postala svojevrsan fenomen. Cathy Newman bila je medijska ličnost i prije ovog intervjuja, no nakon njega postala je predmet mnogih kritika, a Jordan B. Peterson zainteresirao je javnost zbog niza kontroverznih izjava koje su se ticale roda i spola. Nakon televizijskog sućeljavanja završili su u naslovima mnogih vijesti različitih svjetskih medija. U ovome diplomskom radu želi se provjeriti kvaliteta novinarske obrade na etabliranim britanskim portalima i ispitati poštuju li se standardi profesionalnog novinarstva koji podrazumijevaju objektivnost i izbjegavanje manipulacije javnim mišljenjem. Želi se utvrditi kako se medijski prati i prenosi stavove znanstvenika i profesora, izvlače li se Petersonove izjave iz konteksta te postoji li neophodan kritički stav prema iznesenim argumentima. S druge strane, cilj je rada utvrditi kako se ocjenjuje kvaliteta novinarskog posla koji obavlja Cathy Newman, odnosno – osvrću li se britanski mediji objektivno na pozitivne i negativne odlike njezinog stila intervjuiranja i argumentiranja.

6.1. Sudionici debate

U narednim će se odlomcima informirati o sugovornicima intervjua te o njihovim karijerama zbog kojih su postali medijske ličnosti. U tablici će se prikazati kronološki slijed objava na portalima kako bi se pokazala učestalost objava na portalima *The Guardian* i *The Independent* koje su predmet istraživanja ovoga diplomskog rada.

6.1.1. Channel 4 News i novinarka Cathy Newman

Channel 4 javna je britanska televizija s glavnim sjedištem u Londonu, nacionalnim sjedištem u Leedsu i kreativnim uredima u Glasgowu i Bristolu.²⁵ Ova kuća osnovana je kao četvrta televizija uz licencirani BBC One i BBC Two te komercijalnu postaju ITV. Počela je s emitiranjem 1982. godine. Channel 4 želi gledateljstvu ponuditi širok raspon visokokvalitetnog i raznolikog sadržaja kojemu pristupa na inovativan način, eksperimentirajući u izradi programa. Njeguje kulturnu raznolikost, a kao javni servis u svoj program uklapa edukativne emisije.²⁶

Od samih početaka emitiranja prepoznata je kao visokokvalitetna profesionalna novinarska proizvodnja. Najgledanija je informativna emisija u Ujedinjenom Kraljevstvu. Osvojila je Internacionalni Emmy²⁷ 2004. godine za najbolji informativni program producirani i emitirani izvan SAD-a. Sadržajem se opskrbljuje putem ITN-a, britanske televizijske produkcije koja distribuira vijesti, dokumentarne i sportske emisije, oglašavanje i digitalne materijale.

Catherine Elizabeth Newman engleska je voditeljica i novinarka. Karijeru je započela u *The Guardian*ovoj književnoj rubrici, zatim je radila za *The Independent*, a kasnije se zapošljava u dnevnim novinama *The Financial Times*. Pridružuje se redakciji Channel 4 News 2006. kao reporterka i zamjenica glavnog urednika političke rubrike.

The Independent je 2014. objavio članak povodom njezinog istraživanja Westminsterke palače koje je uzburkalo javnost jer je provjeravala optužbe na račun Lorda Rennarda za kojeg se sumnjalo da je seksualno zlostavljao ženske članice stranke liberalnih demokrata. Ta je istraga

²⁵ <https://www.gov.uk/government/organisations/channel-4>

²⁶ <https://www.channel4.com/corporate>

²⁷ International Emmy Award prestižna je nagrada za najbolji televizijski program proizveden i emitiran izvan SAD-a. Dodjeljuje se jednom godišnje od 1973. godine. Navedeno prema:

<https://www.thefreelibrary.com/20+years+of+the+International+Emmy+Awards.-a013370692>

rezultirala Rennardovom suspenzijom. Newman je u jeku tog novinarskog zadatka i sama doživjela incident, odnosno provokaciju i seksizam. Naime, istražujući tu priču jednom prilikom našla se u londonskom baru u koji običavaju dolaziti osobe iz medijskog miljea, a tada joj je prišao nepoznati muškarac i prislonio svoju ruku na njezinu i pomilovao je govoreći: „Zar je to zločin?“ Newman je to momentalno povezala sa svojim istraživanjem Lorda Rennarda, a za *The Independent* otvoreno komentirala da zbog provokacija dotičnog muškaraca nije ni u kojem trenutku razmišljala da prekine svoju istragu. Istaknula je kako nije htjela biti „žrtva“, već da je njezino neugodno iskustvo jedno od svakodnevnih seksističkih napada s kojima se žene moraju nositi. Newman je naposljetku zajedno sa svojim kolegama obradila tu priču povezujući je s aferama u britanskoj Vladi, kritizirajući kulturu parlamentaraca koji su bili na lošem glasu zbog optužbi za nemoralno ponašanje.

Njezina se karijera temelji na vlastitim istragama, zbog čega je smatraju jednom od najupečatljivijih voditeljica i prepoznatljivim licem ozbiljnoga televizijskog novinarstva. *The Independent* u opsežnom članku objavljenom 2016. godine o Newman piše da je ona topla, iskrena, marljiva i humoristična osoba, otkriva da se ona političkim novinarstvom počela baviti jer je smatrala da će zbog svojeg spola u toj djelatnosti biti u prednosti jer političari ne očekuju od žena da ih izvode na ručkove niti da im postavljaju direktna, istraživačka pitanja. Navodi i da nenametljiv pristup u intervjuiranju izvlači najbolje iz sugovornika. Svoj je stil nazvala križancem između rotvajlera i pudlice.²⁸ Newman je 2020. počela raditi za Times Radio kao voditeljica.

Kada je 2018. godine ugostila kanadskog psihologa Jordana Petersona, poznatog zbog kritičnog stava prema političkoj korektnosti, Cathy Newman dobila je golemu medijsku pažnju – pozitivnu i negativnu. Na Channel 4 News emitiran je raspravljački intervju koji je objavljen i na YouTube kanalu, a komentari ispod njega tiču se njezinog intervjuiranja i debatiranja. Kolumnist *New York Timesa* David Brooks komentirao je: „iskrivila je, pojednostavila i prepravila stavove Jordana Petersona kako bi ih učinila djetinjastim i uvredljivim“, odnosno posegnula je za onim što ljudi čine u raspravi umjesto da slušaju pozorno sugovornika. Brooks objašnjava da je Newman osjetila da u njegovom zastupanju „progresivne ortodoksije“ postoji nešto zanimljivo što nije mogla egzaktno imenovati.²⁹ Urednik Channel 4 News programa izjavio je da je nakon intervjua morao zvati osiguranje kako bi riješio problem zlostavljanja putem društvenih mreža na kojima su

²⁸ <https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/channel-4-newsreader-cathy-newman-doesnt-just-read-the-news-she-makes-it-9386816.html>

²⁹ <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/jordan-peterson-moment.html>

Newman upućivane prijetnje. Nadalje, posljedično je njezina stranica na Wikipediji rapidno uređivana, što je ona komentirala na sljedeći način: sadržaj na internetu stvaraju muškarci s agendom, govoreći „pogledajte žensku stranicu na Wikipediji i vidjet ćete da ne možete vjerovati u ono što ćete tamo pročitati.“³⁰

6.1.2. Jordan B. Peterson – medijska ličnost

Jordan Brent Peterson je kanadski klinički psiholog koji je poznat zbog oštih kritika na račun političara. Predaje psihologiju na Sveučilištu u Torontu, a mnogi ga društveni kritičari smatraju jednim od najutjecajnijih intelektualca zapadnog svijeta.³¹ Glavna područja njegovog interesa su psihologija vjerovanja, uključujući religiju, mitologiju i političku ideologiju, a bavi se procjenom osobnosti, uključujući razinu kreativnosti i akademskih sposobnosti.³² Autor je nekoliko stotina znanstvenih članaka i dviju knjiga: *Maps of Meaning: The Architecture of Belief* i svjetskog bestselera *12 Rules for Life: An Antidote to Chaos*.³³ Predavao je na Harvardu kao izvanredni profesor i suradnik na odsjeku psihologije. Iza sebe ima 20 godina kliničke prakse. Nakon intervjua s Cathy Newman za Channel 4 News njegova je druga knjiga postala najprodavanija na kanadskom Amazonu, druga na američkom i četvrta u Velikoj Britaniji. Na Twitteru ga je „zapratilo“ 310,000 pratitelja, a na YouTube kanalu 601,000.³⁴ U svojoj drugoj knjizi Peterson donosi iskustvo kliničke prakse, uz osobne anegdote. Nakon što je stekao status internetskog *celebrityja*, *The Guardian* je komentirao njegove poglede na rod, političku korektnost, dobro i zlo, kao i na njegove savjete za život. Portal ga opisuje kao „oštrog, ratobornog govornika koji otvoreno prezire svoje neistomišljenike posebice marksiste i postmoderniste prema kojima gaji poseban animozitet.“³⁵

³⁰ <https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>

³¹ <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/jordan-peterson-moment.html>

³² <https://web.archive.org/web/20170604182645/http://meaning.ca/conference/past-conferences/meaning-conference-2016/speakers/>

³³ Hrvatsko izdanje objavljeno je pod naslovom *12 pravila za život: Protuotrov kaosu*.

³⁴ <https://edmontonjournal.com/opinion/columnists/david-staples-edmonton-should-welcome-home-jordan-peterson-not-shun-him>

³⁵ <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/18/12-rules-for-life-jordan-b-peterson-review>

Interes javnosti prvi je put privukao kada je 2016. kritizirao novi kanadski zakon kojim se želi zaštititi rodni identitet djece, rodnu izražajnost i seksualnu orijentaciju.³⁶ Taj ga je istup izvukao iz anonimnosti sveučilišne karijere i izazvao pozornost medija. Posljedice njegovog komentiranja zakonske regulacije kojom se želi spriječiti diskriminaciju, nadišao je okvire sveučilišta i u kratkom roku postao tema medijskih napisa pa je Peterson počeo dobivati prijetnje svojih neistomišljenika (osoba koje se zalažu za novi kanadski zakon i transseksualnih osoba). Izložen je pritisku nastavnčkog osoblja koje je, kako stoji na portalu BBC-a, komentiralo da „podupire njegovo pravo na akademsku slobodu i slobodan govor“, no smatra da bi mogao izokrenuti Kodeks za ljudska prava i svoju akademsku odgovornost ako „odbije koristiti alternativne zamjenice kada se to od njega traži.“ Peterson je odgovorio ovako: „Dugo sam proučavao autoritarizam – 40 godina – i on započinje pokušajem da se kontrolira ideološki i govorni teritorij. Nema šanse da ću koristiti riječi koje su izmislili oni koji upravo to rade.“³⁷

Novinar, komentator i kulturni kritičar Đino Kolega napisao je za *Jutarnji.hr*: „Nije bogznakakvo čudo da u dosadnoj, konformističkoj i politički korektnoj panorami koja bijelog muškarca detektira kao proto-silovatelja, proto-rasista koji uživa privilegije izlomljene preko leđa zgaženih manjina, Petersonove riječi sondiraju poput zemljotresa.“³⁸

U samo mjesec dana od početka prodaje *12 Rules for Life: An Antidote to Chaos* postaje svjetski bestseler, a na Interliberu 2018. godine ostvario je najveću prodaju jer je primjerak ove knjige zatražilo 1400 kupaca.³⁹

³⁶ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/jordan-peterson-radikalna-ljevica-je-na-temi-roda-i-spola-napala-jezik-zele-nam-diktirati-sto-smijemo-a-sto-ne-smijemo-govoriti-7164615>

³⁷ <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-37875695>

³⁸ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/jordan-peterson-radikalna-ljevica-je-na-temi-roda-i-spola-napala-jezik-zele-nam-diktirati-sto-smijemo-a-sto-ne-smijemo-govoriti-7164615>

³⁹ <https://www.jutarnji.hr/life/zivotne-price/poznati-self-help-guru-završio-na-odvikavanju-jordan-peterson-navukao-se-na-lijekove-u-strasnom-je-stanju-izgleda-kao-izgubljeni-psic-9391793>

6.1.3. Tablica 1. Kronološki redosljed objava na portalima⁴⁰

Objavljeno	<i>The Guardian</i>	<i>The Independent</i>
18.01.2018.	Recenzija knjige <i>12 Rules for Life</i> – knjiga za samopomoć koju je napisao borac za kulturu	
19.01.2018.	C4 poziva zaštitarsku službu nakon što je voditeljica zlostavljana putem interneta	
20.01.2018.		Cathy Newman: Channel 4 poziva zaštitarsku službu zbog „pakosnog zlostavljanja” nakon intervjua s Jordanom B. Petersonom Tko je profesor čiji je intervju s Cathy Newman izazvao internetsko zlostavljanje
21.01.2018.	Jordan Peterson: 'Potraga za srećom je besmisleni cilj' 'Prestanite', kontroverzni profesor zaustavlja kritiziranje Cathy Newman Zabraniti ljudima poput Jordana Petersona da nekoga uvrijede – to je put distopiju	Seksističko zlostavljanje Cathy Newman simbol je suprotstavljanja MeToo pokretu
07.02.2018.	Koliko je opasan Jordan B Peterson, profesor desničar koji je 'dirnuo u osinje gnijezdo?'	
13.02.2018.		Zašto ljudi smatraju Jordana Petersona tako uvjerljivim? Zato što ljevica nema reda u vlastitoj kući
19.03.2018.	Cathy Newman: 'Internetom vladaju muškareci s agendom'	
20.03.2018.		Jordan Peterson: Kontroverzni mislioc tvrdi da je Sveučilište Cambridge ovisno o 'korektnim političarima'
23.03.2018.	Sorry, Jordane Peterson: Bijes ne izgleda dobro na Guruu samopomoći	
22.11.2018.	Bloody Brilliant Women recenzija knjige čiji je autor Cathy Newman – povijest koju vam je vaš profesor zaboravio spomenuti	

6.2. Usporedba objava na portalima *The Guardian* i *The Independent*

U ovom dijelu diplomskog rada napraviti će se analiza članaka koji su objavljeni 2018. godine na britanskim *online* portalima *The Guardian* i *The Independent*. Analizirat će se objave iz siječnja,

⁴⁰ <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/18/12-rules-for-life-jordan-b-peterson-review>,
<https://www.theguardian.com/society/2018/jan/19/channel-4-calls-in-security-experts-after-cathy-newman-suffers-online-abuse>,
<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/jordan-peterson-cathy-newman-interview-channel-4-news-security-consultant-university-toronto-a8169401.html>,
<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/jordan-peterson-cathy-newman-interview-channel-4-abuse-psychologist-professor-women-political-correctness-a8169926.html>,
<https://www.theguardian.com/global/2018/jan/21/jordan-peterson-self-help-author-12-steps-interview>,
<https://www.independent.co.uk/voices/cathy-newman-abuse-channel-4-jordan-peterson-metoo-backlash-latest-a8170031.html>,
<https://www.theguardian.com/media/2018/jan/21/no-excuse-for-online-abuse-says-professor-in-tv-misogyny-row>,
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jan/21/banning-jordan-peterson-causing-offence-cathy-newman-free-speech>,
<https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>,
<https://www.independent.co.uk/voices/jordan-peterson-clinical-psychologist-canada-popularity-convincing-why-left-wing-alt-right-cathy-newman-a8208301.html>,
<https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>,
<https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/jordan-peterson-cambridge-university-fellowship-a8832691.html>,
Political correctness – u engleskom jeziku satiričan je pridjev. Ima negativno značenje za pretjerane i neopravdane postupke. Dvosmislen je pojam koji opisuje „biranje riječi“ u politici. Navedeno prema:
<http://harvardpolitics.com/united-states/phrase-flux-history-political-correctness/>,
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/23/jordan-peterson-rage-self-help-guru-cathy-newman-twitter>,
<https://www.theguardian.com/books/2018/oct/22/bloody-brilliant-women-cathy-newman-review>

veljače i ožujka 2002. godine koje su pokrenule medijsku raspravu o rodu, rodnoj jednakosti, rodnim stereotipima i formirali medijski portret Jordana B. Petersona. Nadalje, ti su tekstovi otvorili temu zlostavljanja žena na digitalnim medijima kroz kolumne, vijesti, intervjuje i recenzije knjiga. Kronološkim redom analizirat će se kako je praćena vijest o virtualnom zlostavljanju. Medijski portreti promotrit će se najprije na portalu *The Guardian*, a zatim na portalu *The Independent*.

Svjetski su mediji različito komentirali njihovo sučeljavanje. Primjerice, televizijski voditelj Tucker Carlson koji radi za Fox News rekao je: „ovo je jedan od najboljih intervjuja svih vremena“⁴¹ Prema britanskom tjedniku *The Spectator*⁴² članak objavljen povodom ove debate bio je među deset najčitanijih članaka 2018. godine, a bio je naslovljen „Katastrofalni intervju Cathy Newman s Jordanom Petersonom.“⁴³ *The Guardian* i *The Independent* zauzeli su drugačiji stav usredotočivši se više na rodno osjetljiva pitanja, nego na zanimljivost njihove rasprave. Oba portala propituju Petersonove argumente i stavljaju manji naglasak na samu debatu dovodeći u pitanje kredibilitet kanadskog psihologa.

Kako je Newman u svojoj karijeri radila za oba portala, želi se utvrditi jesu li oni objektivno pristupili medijskoj raspravi i jesu li na transparentan i ravnopravan način zastupali stavove sugovornika. Usporedba je podijeljena u dvije tematske cjeline:

1. Virtualno zlostavljanje – ženomrzci protiv Cathy Newman
2. Medijski portret Jordana B. Petersona.

6.2.1. Virtualno zlostavljanje – ženomrzci protiv Cathy Newman

Medijska rasprava potaknuta intervjuem Cathy Newman i Jordana Petersona bavila se *online* zlostavljanjem⁴⁴ koje je uslijedilo netom nakon što je intervju uživo emitiran i postao viralan. *The*

⁴¹ <https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>

⁴² *The Spectator* izlazi od 1828. godine, najstariji je tjednik na svijetu i smatra se najutjecajnijim tjednikom na engleskom jeziku. Navedeno prema: <https://www.spectator.co.uk/about> (Svi prijevodi M. H.)

⁴³ <https://www.spectator.co.uk/article/cathy-newman-s-catastrophic-interview-with-jordan-peterson>

⁴⁴ Virtualno zlostavljanje ili *cyberbullying* je agresivno ponašanje koje se ponavlja radi zastrašivanja i sramoćenja osobe. Događa se posredstvom interneta na društvenim mrežama, platformama za dopisivanje i igranje igrica. Radi se o

Guardian je tome posvetio dvije objave u formi vijesti krajem siječnja i jednu u ožujku 2018. objavivši članak na temelju intervjua s Cathy Newman koji će se zasebno analizirati u poglavlju 6.3. Usporedba intervjua. *The Independent* je objavio dva teksta u formi vijesti i jedan kritički osvrt na debatu i medijsku diskusiju u formi kolumne.

19.01.2018.

Portal *The Guardian* viješću „C4 poziva zaštitarsku službu nakon što je voditeljica zlostavljana putem interneta“ prvi pokreće val vijesti o Cathy Newman. U njoj je Peterson najprije prikazan kao veliki vođa napada, „kontroverzni kanadski psiholog privukao je pažnju ultrakonzervativne desnice“, jer je video tri dana nakon intervjua imao 36,000 komentara u kojima se ponajviše vrijeđa novinarku. Kasnije članak donosi pohvale na račun medijskog nastupa Petersona dok je Newman kritizirana zbog stavova o desničarima pokazavši „slabosti nedosljedne ljevice.“⁴⁵ *The Guardian* prenosi izjavu Douglasa Murraya, kolumnista britanskog tjednika *Spectator*: „Mislim da nikada nisam svjedočio razgovoru koji je završio ovoliko katastrofalno za osobu koja je intervjuirala.“⁴⁶ Novinari televizijskog programa Channel 4 stali su u obranu Newman napominjući da bi televizijske voditelje trebalo cijeliti, a ne zlostavljati ih smatrajući skandaloznim razvoj situacije. Newman se o svemu oglasila na Twitteru: „Uistinu sam uživala u razgovoru s Jordanom Petersonom kao i tisuće gledatelja. Živio feminizam, živjela sloboda govora.“⁴⁷

20.01.2018.

The Independent je objavio dvije vijesti koje su se ticale *online* zlostavljanja. Prva je naslovljena „Cathy Newman: Channel 4 poziva zaštitarsku službu zbog 'pakosnog zlostavljanja' nakon intervjua s Jordanom Petersonom“, a u njoj se portal osvrnuo na „kontroverznu“ izjavu Jordana Petersona koji je komentirao da razlika u plaći između muškaraca i žena ne može biti pripisana isključivo rodu, čime je privukao ekstremnu desnicu. Tekst se bavi problematikom

zlopotrebi informatičkih i telekomunikacijskih sredstava. Navedeno prema:
https://hr.wikipedia.org/wiki/Virtualno_zlostavljanje

⁴⁵ <https://www.breitbart.com/the-media/2018/01/18/delingpole-jordan-peterson-v-cathy-newman-best-sjw-takedown-evah/>

⁴⁶ <https://www.spectator.co.uk/article/watch-cathy-newman-s-catastrophic-interview-with-jordan-peterson>

⁴⁷ <https://www.theguardian.com/society/2018/jan/19/channel-4-calls-in-security-experts-after-cathy-newman-suffers-online-abuse>

online zlostavljanja koje trpe voditelji televizijskih emisija, no ne komentira se kontroverzni sadržaj intervjua niti novinarkin stil intervjuiranja koji je podijelio javnost. U nastavku je prenesen apel profesora Petersona koji je pozvao na civiliziranost u kritiziranju: „Ako joj prijetite, prestanite s tim.“⁴⁸

U drugoj objavi istoga datuma „Tko je profesor čiji je intervju s Cathy Newman izazvao internetsko zlostavljanje“, *The Independent* zapravo stavlja Petersona u kontekst nasilja, čime stvara negativan dojam o njemu. U nastavku objašnjava tko je on – internetska zvijezda koja je javno kritizirala zakon o regulaciji diskriminacije transrodnih osoba kojim se želi sankcionirati svako vrijeđanje ili iskazivanje neravnopravnosti na temelju predrasuda ili mržnje zbog rodnog identiteta. Iako naslov najavljuje da će u njemu biti riječ o zlostavljanju, ono se uopće ne spominje. Ipak, u njemu se može iščitati medijsku poruku: Peterson je izazvao zlostavljanje. Medijska publika često čita samo naslove i bez provjere čitavog teksta može kreirati vrlo negativno mišljenje o kanadskom psihologu. Naslov aludira da je Peterson opasni intelektualac čija se stajališta trebaju promatrati s rezervom, iako ga u nastavku tekst ne prikazuje kao ekstremnog desničara, već se samo iznose objektivne činjenice iz njegovog životopisa. Spominje se njegova reakcija na prijedlog zakona iz 2016. o suzbijanju diskriminacije na temelju roda koju je odobrio kanadski parlament. Ovu zakonsku regulativu Peterson karakterizira kao direktno kršenje prava na slobodu govora rekavši da odbija koristiti rodno neutralne zamjenice ako to zatraži rodno neutralan student. Kasnije je objasnio da ne želi koristiti nove neutralne zamjenice što je u engleskom jeziku „ze“⁴⁹, no ne odbija obraćati se svojim studentima transseksualcima u rodu u kojem oni žele da im se obraća. Članak uvodi čitatelje u Petersonovo stvaralaštvo i karijeru YouTube zvijezde koja drži govore u kojima kritizira postmoderni feminizam i ideologije privilegiranih bijelaca. Zanimljivo je da se Peterson nikada nije deklarirao kao ljevičar ili desničar već kao klasični britanski liberal koji nekad naginje lijevo nekad desno, ali u suštini funkcionira kao individualac.⁵⁰

21.01.2018.

⁴⁸ <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/jordan-peterson-cathy-newman-interview-channel-4-news-security-consultant-university-toronto-a8169401.html>

⁴⁹ Neutralna rodna zamjenica.

⁵⁰ <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/jordan-peterson-cathy-newman-interview-channel-4-abuse-psychologist-professor-women-political-correctness-a8169926.html>

Prvo, *The Independent* u kolumni „Seksističko zlostavljanje Cathy Newman simbol je suprotstavljanja MeToo pokretu“ cijeli slučaj interpretira slojevitije, prikazujući ovu debatu kao ozbiljan medijski događaj koji otkriva mračnu desnicu vođenu elitnim bijelim muškarcima suprotstavljenu važnim ženskim aktivisticama. Kolumnistica Rachael Revesz komentira u podnaslovu „kada bijelci (muškarci) gube moć tada se događaju mnoge gadosti – a u zadnje je vrijeme mnogima oduzeta moć.“⁵¹ Na početku se čitatelje uvodi u kontekst uz navođenje tada aktualne medijske rasprave i burnih reakcija mnogih medija. Vrlo sažeto se ponavlja vijest o debati na Channel 4 televizijskom programu i glavnim akterima.

Peterson u autoričinoj objavi predstavlja izravnu prijetnju rodnoj ravnopravnosti, protivnika feminizma koji je čekao svoj trenutak da javno argumentira svoja stajališta. Kolumnistica je komentirala američke predsjedničke izbore 2016. na kojima je 63 milijuna ljudi svoj glas dalo Donaldu Trumpu koji je optužen za silovanje i utjelovljenje je seksistički nastrojenoga utjecajnog bijelca. Trump i Peterson su ukalupljeni u istu kategoriju kao predvodnici i poticatelji ogorčenih ženomrzaca koji s velikom lakoćom napadaju žensku novinarku čiji je urednik (muškarac) smatrao intervju s kanadskim psihologom dobrom idejom.

Newman je opisana kao pali borac isto kao „Laura Kuenssberg BBC-jeva reporterka koja je morala unajmiti tjelohranitelja, kao povjesničarka Mary Beard koja istražuje iskrivljavanje povijesti, kao prva crnkinja koja je postala članica parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva i kao Gina Miller koja je prodrmala britansku demokraciju“⁵² i odupirala se Brexitu nakon čega je morala potražiti osobnu zaštitu zbog prijetnji smrću. Kontroverznom se smatra Petersonov pogled na rodnu ravnopravnost jer je konstatirao da postoji žene kao „suosjećajne i brižne“ koje s razlogom biraju zanimanja medicinskih sestara i liječnica, dok muškarci većinom postaju inženjeri – smatrajući da je ta različitost pozitivna jer bi oba spola bila u opasnom disbalansu ako ne postoji ta nejednakost u izborima zvanja. Kolumnistica ga opisuje kao negativca iz crtića koji zbog svojeg iskustva u kliničkoj psihologiji nema kredibilitet i pravo donošenja takvih zaključaka. Nadalje, autorica propituje medije i medijske radnike koji u ovoj debati o rodnoj jednakosti nisu „nevinašca“: nisu adekvatno popratili #MeToo pokret jer su ga prikazivali samo kao borbu feministica sa svojim neistomišljenicima. Sijedom toga Peterson je doveden na Channel 4 isključivo radi gledanosti. Prema procjeni autorice kolumne urednička je politika bila raspravljati o rodnoj jednakosti radi

⁵¹ <https://www.independent.co.uk/voices/cathy-newman-abuse-channel-4-jordan-peterson-metoo-backlash-latest-a8170031.html>

⁵² *ibid.*

gledanosti koja donosi profit. Petersonovo se gostovanje zbog zlostavljanja Cathy Newman pretvorilo u protukampanju #MeToo pokretu.⁵³ Kanadski je psiholog negativno prezentiran iako mu autorica pripisuje „inteligenciju, odlučnost i brzinu“ u razmišljanju. U kontekstu cijele kolumne te su osobine loše jer ga čine opasnim privilegiranim bijelcem.

Autorica staje u obranu Cathy Newman i donosi argumente koje je Newman propustila koristiti: „dječake se potiče da studiraju STEM⁵⁴ predmete, da se igraju s figuricama akcijskih junaka i ne pokazuju emocije.“ Nadalje objašnjava problem profesija u kojima dominiraju žene (osim direktorskih pozicija), gdje su žene manje plaćene i manje vrijedne. Autorica mu zamjera što je fokus zadržao na jednom aspektu razlike u plaćama po kojem neke žene nastoje izbalansirati posao i osobni život pa stoga teže napretku u karijeri te spominje stoljeća patrijarhata koja su „ženama ispirala mozak, tjerajući ih da prihvate status quo kao logičan i neizbježan“, a Peterson po njezinom sudu jednako tako razmišlja. Na kraju autorica u potpunosti staje Newman u obranu i divi se njezinoj inicijativi da preispituje njegovu stručnost. Međutim, kolumnistica nije kritizirala Newmanine loše vještine argumentiranja.

Drugo, *The Guardian* 21. siječnja 2018. u formi vijesti objavljuje članak „'Prestanite', kontroverzni profesor zaustavlja kritiziranje Cathy Newman“, prenoseći nastavak događaja koji su se počeli nizati otkako je debata postala viralna. Portal ga u naslovu opisuje kontroverznim jer je novinarka nakon razgovora s njim postala žrtva zlostavljanja. Vijest ponavlja činjenice koje su važne za čitatelje koji nisu upoznati s medijskom diskusijom kako bi ih uveli u radnju, a zatim iznosi nove spoznaje. Pet dana nakon emitiranja debata je dosegla dva milijuna pregleda na YouTube kanalu i 50,000 komentara koji oštro kritiziraju Newman, a Peterson je u ovoj objavi priznat kao vodeći kanadski intelektualac. Velik broj komentara kritizirao je tehnike intervjuiranja i optužio je da je ultra ljevičarski nastrojena i da nastoji nametnuti svoje mišljenje te da ima predrasude i na pogrešan način interpretira Petersonovo gledište. Brza pretraga komentara na YouTube kanalu u tome je trenutku pokazivala više od 500 komentara u kojima se Newman naziva „kujom“.

⁵³ #MeToo pokret je organizirani međunarodni pokret protiv seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja koje su počinili moćni muškarci iskorištavajući svoj položaj. Navedeno prema: https://en.wikipedia.org/wiki/Me_Too_movement

⁵⁴ Kratica STEM dolazi iz engleskog jezika. „Radi se o akronimu početnih slova četiriju područja – science, technology, engineering i mathematics. Sve se češće koristi u hrvatskom jeziku zbog jezične ekonomije, a svakako i radi važnosti grana koje obuhvaća.“ Navedeno prema: <https://www.srednja.hr/zbornica/evo-sto-znaci-i-koja-podrucja-obuhvacastem/>

Peterson je momentalno na svom Twitteru pozvao kritičare „ako si ti jedan od onih koji to radi, prestani s tim.“ Članak prenosi cijelu njegovu izjavu: „Cathy je bez sumnje žrtva mnogih kritika online. Jedna od stvari koje sam pokušao učinit jest zamisliti si što bih ja učinio kada bih se našao u njezinoj poziciji i kako bi reagirao i doživio što se događa. No oni nisu počeli izravno prijetiti nakon kritika. Online postoje mnoge pukotine za razne ideje no pomisao na to da su sve utemeljene na zadržnoj mržnji prema ženama i da je ona potaknula sve ovo je smiješna.“ Komentirao je da se ne osjeća kao pobjednik debate niti je osjećao neko posebno zadovoljstvo nakon što je izašao iz studija. Rekao je da bi osjećao satisfakciju i pobjedu da je mogao govoriti o stvarima koje se nalaze ispod površine zbog kojih je javnost toliko zainteresirana za ovaj intervju. U tom smislu zaključio je „propustili smo priliku“.

Članak nudi drugu stranu priče, točnije odmiče se od etiketiranja profesora i donosi njegove izjave: „Ako ljudi odu na Internet i pogledaju o čemu pričam vidjeli bi da to nije istina. Da sam ja figura desnice to bi se odavno vidjelo. Bio sam na Harvardu šest godina – to mjesto teško može proći kao utvrda desnice. Na Sveučilištu u Torontu sam dvadeset i pet godina; pola svoga života sam proveo upozoravajući na opasnost svega onoga što se događalo u nacističkoj Njemačkoj.“

The Guardian pokazuje objektivnost i zastupa obje strane. U članku je donesen Petersonov komentar na aktualnu raspravu posredovanu medijima. Profesor je zaključio interes za ovakva pitanja mikrokozmosom kulturoloških sukoba na koje je javnost vrlo osjetljiva, ali i pokazao nezadovoljstvo zbog načina na koji mediji prenose ove vijesti: „Sve mora biti u kontekstu nametanja patrijarhata. Čovječe, pa to nije odgovor na svako pitanje.“ Peterson je pokazao dobru volju da ponovi intervju s Cathy Newman koji bi bio drugačije koncipiran.⁵⁵

6.2.2. Medijski portret Jordana B. Petersona

Mediji svojim objavama snažno utječu na stavove publike o medijskim ličnostima i potvrđuju njihov kredibilitet ili ga osporavaju. Objektivnost je iznimno važna kada je riječ o preispitivanju intelektualaca prepoznatljivih u javnosti jer su oni svojim obrazovanjem, radnim iskustvom, istraživanjima i zalaganjem stekli određeni status u akademskoj zajednici. *Hrvatska enciklopedija* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža definira intelektualce kao „osobe koje se bave umnim

⁵⁵ <https://www.independent.co.uk/voices/cathy-newman-abuse-channel-4-jordan-peterson-metoo-backlash-latest-a8170031.html>

radom, koje se ističu naobrazbom znanjem i sposobnošću mišljenja.“⁵⁶ Takve osobe imaju društveni utjecaj i status, imaju vlastitu publiku, napisali su mnoge znanstvene radove i njihova su promišljanja često potkrijepljena empirijskim znanjem. U moderno doba biti intelektualac koji je prepoznatljiv u javnosti znači imati svoj profil na društvenim mrežama, otvoriti YouTube kanal, gostovati na TED Talks platformi⁵⁷, izdati *bestseller*, gostovati u televizijskim emisijama i biti medijski izložena osoba. Politička ljevica i desnica u tako istaknutim pojedincima mogu i žele pronaći uporište za provođenje političkih ideja iskorištavajući njihov status i kredibilitet kako bi nametnuli vlastitu agendu. Isto čine i mediji koji nipošto ne smiju biti posrednici izjava izvučenih ih konteksta, pobornici ideologija ili pristrani komentatori. U naslovima članaka na portalima često se navode izjave izvučene iz konteksta kako bi se privuklo čitateljstvo. Ponekad naslovi nisu usko povezani sa sadržajem objava, već su formulirani po kriterijima tabloidnog novinarstva. Kao takvi, oblikuju javno mišljenje i postaju vijest.

Rodni stereotipi su osjetljivo područje koje zahtijeva spretnu retoriku i adekvatnu medijsku sliku. Neosporno je postojanje razlika između muškaraca i žena i gotovo je nemoguće pitanje komentirati objektivno. Točnije, svako se kontroverzno stajalište treba pažljivo preispitivati. Zalaganje za jednakost među spolovima često se promatra kao radikalni feminizam. Suprotno tome, preispitivanje regulacije kojom se želi suzbiti rodnu diskriminaciju može se gledati kao odupiranje društvenom napretku. U intenzivnoj medijski popraćenoj raspravi koja je proizašla iz intervjua kanadskog profesora i jedne od najpoznatijih britanskih televizijskih voditeljica mnogi su portali izvještavali stavljajući naglasak na činjenice koje su smatrali relevantnima. Ti su se tekstovi ticali diskriminacije na temelju spola. U siječnju, veljači i ožujku 2018. kanadski je profesor kroz članke o *online* zlostavljanju Cathy Newman prikazan kao intelektualac i društveni kritičar čija su stajališta bliska ultrakonzervativnoj desnici. Newman je prikazana kao žrtva ženomrzaca i kao hrabro medijsko lice koje društveno osjetljiva pitanja donosi u raspravu i time doprinosi pozitivnoj borbi protiv rodni stereotipa.

U prethodnom su poglavlju analizirani članci koji su svojim naslovom i sadržajem informirali o razmjerima koje je poprimio intervju na Channel 4 televizijskom programu, a obavještavali su o virtualnom nasilju nad Cathy Newman. U sljedećem će se poglavlju analizirati na koji je način

⁵⁶ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27595>

⁵⁷ *Ted* (eng. *Technology, Entertainment, Design*) je „globalni skup konferencija u vlasništvu privatne neprofitne zaklade 'Sapling Foundation' pod sloganom 'ideje vrijedne širenja'.“ Navedeno prema: [https://hr.wikipedia.org/wiki/TED_\(konferencija\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/TED_(konferencija))

medijski portretiran Jordan Peterson u prva tri mjeseca 2018. godine na britanskim portalima *The Guardian* i *The Independent*. Kroz taj je portret komentiran njegov stav o rodu, rodnim stereotipima, patrijarhatu, slobodi govora, nejednakostima među spolovima i Petersonu je dodijeljeno mjesto u kulturološkom ratu između desnice i ljevice.

21.01.2018.

The Guardian u kolumni „Zabraniti ljudima poput Jordana Petersona da nekoga uvrijede – to je put distopiju“ donosi kritički osvrt na aktualna zbivanja. Autor Matthew d'Ancona debatu smatra oglednim primjerom koji definira ono dobro i loše u suvremenom javnom diskursu. Newman je jedna od „najboljih voditeljica informativnog programa“, a Peterson „jedan od najsvestranijih i najutjecajnijih intelektualaca današnjice.“⁵⁸ Tekst nastoji prikazati kanadskog psihologa u pozitivnom duhu: kao društvenog kritičara i aktivista koji se zalaže za slobodu govora. Članak hvali njegovu snalažljivost u javnom govoru, posebno primjenu kliničke psihologije na osjetljiva društvena pitanja koja sa sobom nosi postmodernizam, poput pitanja rodnog identiteta.

Kolumnist se zalaže za slobodu govora osuđujući uhićenja 262 reportera 2016. čiji je govor proglašen „nasiljem“. Vjerovanje da će restrikcije govora dovesti do napretka velika je iluzija na koju Peterson upozorava. *Guardianov* komentator debatu gleda kao model zalaganja za društveno osjetljiva pitanja, a tu dužnost ima svaki građanin. Osloboditi medijski prostor za ovakve rasprave smatra svojevrsnim kotačem demokracije.⁵⁹

07.02.2018.

„Koliko je opasan Jordan B. Peterson, profesor desnog krila koji je 'dirnuo u osinje gnijezdo'?“ opširna je kolumna *The Guardianovog* autora Dorian Lynskeya. Nudi najdetaljniji medijski portret od svih tekstova objavljenih u prvom tromjesečju 2018. godine i ujedno oštro kritizira Petersonove namjere i znanje, a pritom iznosi negativne i pozitivne kritike koje su na njegov račun uputili mnogi poznati intelektualci. Kolumnist mu pripisuje da barata pseudočinjenicama i teorijama zavjere te da je lažno skroman i želi samopromociju skrivajući se iza izjave da nikada nije htio biti „zvijezda“. Kolumna konstatira da je on u debati na Channel 4 News utvrdio svoj

⁵⁸ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jan/21/banning-jordan-peterson-causing-offence-cathy-newman-free-speech>

⁵⁹ *ibid.*

imidž „cool“ racionalnog čovjeka znanosti, a intervju ga je učinio intelektualcem *du jour*⁶⁰. Kolumnist prenosi pohvale na njegov račun koje o njemu pišu neki etablirani mediji, kao što je *The Spectator* koji ga u kulturološkom ratu smatra „oružjem X“.

Navodi pozitivne izjave istaknutih predstavnika akademske zajednice:

- Američka intelektuala i feministica Camille Pagalia smatra ga „najvažnijim kanadskim misliocem poslije McLuhana.“

- Američki ekonomist Tyler Cowen smatra ga „trenutno najutjecajnijim intelektualcem na zapadu.“

- Britanska novinarka Melanie Philips kaže da je on „sekularni prorok ere konformizma.“⁶¹

Citira negativne kritike:

- Profesor na Sveučilištu u Torontu, Ira Wells naziva ga „napuhanim profesorom i Youtube zvijezdom, koji nije intelektualac s vlastitim kredibilitetom.“

- Tabatha Southey, kanadska kolumnistica okarakterizirala ga je kao „pametnog čovjeka za glupe ljude.“

- Aktivistica Cara Tierney komentira: „Peterson ima titulu i profesiju koje mu daje iluzorni kredibilitet. On nije prijatnija zbog svojih uvjerenja nego zbog toga što se skriva iza kritičkih i iskreno zanimljivih diskusija.“⁶²

U središnjem dijelu kolumne konkretizira se Petersonov medijski portret – njegova je tajna taktika ponuditi akademski okvir desničarskim stajalištima tako što se sustav obrazovanja proglašava zlim i korumpiranim; nuđenjem banalnih savjeta za samopomoć on ozbiljno utječe na društvena kretanja i ne može ga se smatrati bezazlenim; djeluje na „paranoidnom teritoriju kritizirajući postmoderni neomarksizam ili kulturološki marksizam.“ *Guardianov* kolumnist smatra da Peterson ne promovira fanatizam kao ekstremna desnica, već da su društveni pokreti koji „kritiziraju patrijarhat zasnovani na podmuklim iluzijama.“ Kolumna prenosi psihologovu kontroverznu izjavu „vjerovanje da je rod subjektivan jednako je opasno kao tvrdnja da je zemlja ravna ploha.“ Peterson je prema *Guardianovom* kolumnistu „naprosto staromodni konzervativac

⁶⁰ *Du jour* je fraza na francuskom jeziku koja se u engleskom jeziku upotrebljava kada se želi reći da je nečija popularnost kratkog vijeka. Navedeno prema: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/du-jour>

⁶¹ <https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>

⁶² *ibid.*

koji tuguje jer društvo odbija religiju i tradicionalnu obitelj. Njegova YouTube evanđelja privlače mlade bijelce koji se bore za društvo i oduševljeni su idejom da muškarci nisu tlačitelji. Njegovi čitatelji vole Dostojevskog, Nietzschea, Solženjicina i Junga. Petersonovi sljedbenici uznemiravaju njegove neistomišljenike.⁶³ Njegova je publika heterogena i sastoji se od kršćana konzervativaca, ateističnih libetarijanaca, intelektualaca koji zauzimaju politički centar i neonacista.

Članak dovodi u pitanje Petersonovu borbu za slobodu govora zbog argumenata koji su utemeljeni na „iskrivljenoj slici drugih ljudi, na iskrivljenoj slici postmodernizma i rodnog identiteta.“ *The Guardianova* kolumna završava procjenom: „Petersonov val će se neizbježno pojaviti ponovno.“⁶⁴

23.03.2018.

„Sorry, Jordane Peterson: Bijes ne izgleda dobro na Guruu samopomoći“ *The Guardianova* je kolumna u kojoj se kanadskog profesora naziva kvazi filozofom. Kolumnistica Nesrine Malik napisala je osvrt nakon što je Peterson burno reagirao na recenziju knjige *12 Rules for Life: An Antidote to Chaos* koju je napisao indijski esejist i književni kritičar Pankaj Mishra. Psiholog ga je nazvao „arogantnim rasistom i kujinim sinom“ rekavši da bi ga „udario“ kad bi se pojavio u njegovoj blizini. Kolumna prikazuje Petersona kao osjetljivog intelektualca koji ne zna i ne može primiti kritiku, a drugima dijeli savjete o životu. Nesrine Malik smatra da „muškarcima poput njega nije dovoljno da budu životni motivatori već moraju biti filozofi, intelektualci i pokretači.“ Obrušila se na njegove riječi u kojima upućuje čitatelje da u malim koracima i malim pobjedama leži smisao života, dok se on suočen s kritikama, „raspao“; pruživši tako najgori primjer svojoj publici.⁶⁵

U *The Guardianovim* objavama Peterson je portretiran kroz tri kolumne u kojima prevladava negativan opis kanadskog psihologa. Čitatelji stječu dojam da se radi o prijetnji rodnoj ravnopravnosti i intelektualcu koji je iznimno sposoban, no njegove namjere nisu čiste.

⁶³ <https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>

⁶⁴ *ibid.*

⁶⁵ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/23/jordan-peterson-rage-self-help-guru-cathy-newman-twitter>

Prva kolumna „Zabraniti ljudima poput Jordana Petersona da nekoga uvrijede – to je put u distopiju“⁶⁶ opravdava njegov nastup i stajališta smatrajući ga poželjnim komentatorom koji otvara osjetljiva društvena pitanja postmodernizma.

Najoštrija kritika je kolumna „Koliko je opasan Jordan B. Peterson, profesor desnog krila koji je 'dirnuo u osinje gnijezdo'“⁶⁷ koja sadrži puno izjava izvučenih iz konteksta i tumačenih subjektivno što nije neobično za formu kolumne. Ipak, za ovu je analizu znakovito to što je tekst objavljen mjesec dana od emitiranja intervjua, kao i način na koji mediji pristupaju rodno stereotipnim temama. Kolumnist dovodi u pitanje Petersonov kredibilitet smatrajući da on ima iskrivljenu sliku drugih ljudi, postmodernizma i rodnog identiteta.

U posljednjoj kolumni „Sorry, Jordane Peterson: Bijes ne izgleda dobro na Guruu samopomoći“⁶⁸ ismijava se „osjetljivog intelektualca koji ne zna i ne može primiti kritiku, a drugima dijeli savjete o životu“, a njegova se knjiga predstavlja kao prenapuhana literatura.

13.02.2018.

„Zašto ljudi smatraju Jordana Petersona tako uvjerljivim? Zato što ljevica nema red u vlastitoj kući“ naslov je kolumne objavljene na portalu *The Independent* čiji je autor Slavoj Žižek. Njegovo i Petersonovo nadmetanje putem društvenih mreža i medija trajalo je mjesecima, a kulminiralo je javnim događajem u kojem su imali priliku pobijediti jedan drugoga. Ovaj tekst koji se pojavljuje na portalu *The Independenta* jedna je od prilika koju je Žižek iskoristio da dovede u pitanje Petersonova stajališta. Kasnije su se sučeljavali u „Debatu stoljeća“ naslovljenoj „Happiness: Capitalism vs. Marxism“⁶⁹ koja se odvijala 19. travnja 2019. godine u Torontu. Predmet njihovog razgovora bilo je pitanje koji je političko-ekonomski model ponudio ljudima veću priliku da budu sretni: kapitalizam ili marksizam.⁷⁰

⁶⁶ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jan/21/banning-jordan-peterson-causing-offence-cathy-newman-free-speech>

⁶⁷ <https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>

⁶⁸ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/23/jordan-peterson-rage-self-help-guru-cathy-newman-twitter>

⁶⁹ Doslovni prijevod: „Sreća: Kapitalizam vs. Marksizam“.

⁷⁰ <https://nowtoronto.com/culture/books-culture/jordan-peterson-slavoj-zizek-debate>

Kolumna s portala *The Independent* koja je objavljena nakon debate između Newman i Petersona bavi se globalnom popularnošću kanadskog kliničkog psihologa i sveučilišnog profesora koji je zadobio simpatije desničara. Autor kritizira neke sporne Petersonove izjave koje su u potpunosti izvučene iz konteksta. Primjerice, spominje njegovu teoriju da „radikalne feministice ne govore o zloupotrebi ljudskih prava u Saudijskoj Arabiji zbog njihove podsvjesne želje za brutalnom muškom dominacijom“, izjavu da su privilegirani bijelci „marksistička laž“. ⁷¹ Žižek u kolumni napisanoj za *Independent* ne objašnjava na koji su način te izjave odjeknule u masovnim medijima niti objašnjava okolnosti u kojima su izrečene. Kolumnist kritizira Petersona jer se „često oslanja na neosnovane teorije“ te da je „paranoična konstrukcija koju on koristi kao prikaz činjeničnog stanja“ njegov veliki problem. „Ideja da su žene bile podčinjene kroz povijest je zastrašujuća teorija“ još je jedna kontroverzna rečenica koju je prenio i *The Guardian* u kolumni „Zabraniti ljudima poput Jordana Petersona da nekoga uvrijede – to je put u distopiju“ koja je izložena u prethodnom odlomku.

Petersonovu uvjerljivost Žižek pripisuje njegovom javnom nastupu i preuzimanju inicijative da progovori o gorućim problemima postmodernog društva. Suprotstavljena lijeva i desna politička stajališta u medijskim raspravama bave se preispitivanjem mnogih društveno osjetljivih pitanja kao što su seksizam, rasizam i diskriminacija drugačijih. Žižek u kolumni kritizira tromu ljevicu koja pod krinkom „političke korektnosti“ ne uspijeva riješiti primjerice imigrantsku krizu. Za njega je to pitanje ogledni primjer kulturološkog rata u kojem antiimigrantski nastrojani populisti (desnica) u medijski prostor donose neverificirane vijesti i optužbe na račun imigranata, u kojima ih se tereti za silovanja i druge kriminalne radnje. Ljevica pritom koristi šutnju kao oružje i tu nastupa Peterson i njegove „teorije zavjere o pravima LGBT osoba i MeToo pokretu“ koje smatra „marksističkim projekcijama koje žele uništiti zapad.“ Jordan Peterson ističe ono što mnogi smatraju pogrešnim, primjerice glede opsesivne zakonske regulacije diskriminacije, ali prema Žižeku kanadski profesor donosi djelomične činjenice kojima podupire svoje teorije. ⁷²

20.03.2018.

⁷¹ <https://www.independent.co.uk/voices/jordan-peterson-clinical-psychologist-canada-popularity-convincing-why-left-wing-alt-right-cathy-newman-a8208301.html>

⁷² <https://www.independent.co.uk/voices/jordan-peterson-clinical-psychologist-canada-popularity-convincing-why-left-wing-alt-right-cathy-newman-a8208301.html>

„Jordan Peterson: Kontroverzni mislilac tvrdi da je Sveučilište Cambridge ovisno o 'korektnim političarima“ objava je portala *The Independent*. U njoj se javnost informira o odluci sveučilišta Cambridge da otkáže suradnju s Petersonom. On je naime tamo trebao provesti dva mjeseca držeći predavanja iz područja religijske znanosti. Sveučilište nije komentiralo kada je donijelo odluku, a Peterson o tome nije bio službeno obaviješten niti su mu objasnili razloge raskida suradnje. On je tu odluku komentirao za *Independent* izjavivši da „raznolikost, jednakost i prihvaćanje“ ne vrijede za njega jer se institucija skriva iza „političke korektnosti“. ⁷³ Studentski zbor sveučilišta Cambridge bio je zadovoljan odlukom komentirajući da njegov rad i stajališta nisu u skladu sa studentskim tijelom te stoga ne vide razlog da im on drži predavanja jer se njegov rad razlikuje od vrijednosti koje zastupa sveučilište. Prema pisanjima *Independenta*, Peterson je izgubio priliku da surađuje s Cambridgeom zato što je u intervjuu s Cathy Newman žene nazvao „ludim, grabežljivim sestrama“. Kada je upitan da komentira ima li obustava suradnje veze s njegovim kulturološkim ratom potaknutim pitanjem razlike između plaća muškaraca i žena i njegovog stava o muškosti, izjavio je: „Zbog toga sam postao poznat isključivo zahvaljujući novinskim naslovima, a ne zbog toga što publika prati moj rad.“ ⁷⁴

The Independent je objavio jednu kolumnu i jednu vijest u kojima se donose važne informacije koje obje tvore Petersonom medijski portret. Kolumna „Zašto ljudi smatraju Jordana Petersona tako uvjerljivim? Zato što ljevica nema red u vlastitoj kući“ ⁷⁵ izvlači Petersonove izjave iz konteksta i prikazuje ga kao teoretičara zavjere koji svoje neosnovane teorije temelji na paranoičnim konstrukcijama, odnosno – prezentira ga isključivo u negativnom svjetlu. Drugi članak u formi vijesti „Jordan Peterson: Kontroverzni mislilac tvrdi da je sveučilište Cambridge ovisno o 'korektnim političarima“ ⁷⁶ već samim naslovom daje naslutiti da psihologu i njegovom radu treba pristupiti s oprezom. Vijest donosi detalje o raskidu suradnje sa sveučilištem Cambridge

⁷³ <https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/jordan-peterson-cambridge-university-fellowship-a8832691.html>

⁷⁴ *ibid.*

⁷⁵ <https://www.independent.co.uk/voices/jordan-peterson-clinical-psychologist-canada-popularity-convincing-why-left-wing-alt-right-cathy-newman-a8208301.html>

⁷⁶ <https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/jordan-peterson-cambridge-university-fellowship-a8832691.html>

kao i Petersonov komentar za *Independent*. U tom su tekstu zastupljene obje strane i nastoji se objektivno izvijestiti na temelju činjeničnog stanja.

U ovom poglavlju komparativno se analiziralo sveukupno 11 članaka iz siječnja, veljače i ožujka 2018. godine. Istraživanje je pokazalo da su britanski mediji o toj debati odlučili izvještavali kontinuiranim pisanjem o viralnom zlostavljanju Newman kao posljedici intervjua s Petersonom. Nadalje, utvrđeno je da je o debati diskutirano kroz opširne kolumne *Guardianovih* i *Independentovih* tekstopisaca koje se baziraju na kreiranju medijskog portreta Jordana B. Petersona u kojima je prikazan kao predvodnik kulturološkog rata o pitanjima rodni različitosti.

6.3. Usporedba intervjua na portalu *The Guardian*

Oba intervjua koji će biti istraženi u ovom poglavlju objavljeni su na portalu *The Guardian*. Najprije je *online* postavljen razgovor s Petersonom u siječnju, a zatim s Newman u ožujku 2018.

6.3.1. Intervju „Potraga za srećom besmisleni je životni cilj“

Prvi intervju koji će se razmotriti naslovljen je „Jordan Peterson: 'Potraga za srećom besmisleni je životni cilj“ u kojem, kako piše u podnaslovu, „provokativni“ psiholog komentira kako se svatko od nas može pretvoriti u čudovište. Razgovor s Petersonom vodio je Tim Lott, *Guardianov* kolumnist. Peterson je predstavljen fotografijom na kojoj u lijevoj i desnoj ruci drži jastoga.

Slika 6.3.1.1. „Nisi tako dobar kao što misliš. I nisi tako beskoristan kao što misliš.“

Na početku teksta, čitatelji saznaju biografske činjenice o Petersonu. Kolumnist citira Camille Pagliu koja ga smatra „najvažnijim kanadskim misliocem poslije Marshalla McLuhana“. Zatim ga smješta u medijski prostor. Kanadski psiholog zauzima jedan od dva položaja: „mučenik je za slobodu govora“ ili je „transfob“. Protiv njega su prosvjedovali aktivisti koji se zalažu za prava

transseksualaca. Javno je stao u obranu Jamesa Damorea, bivšega Googleovog zaposlenika koji je dobio otkaz nakon što je izjavio da su žene inferiorne u odnosu na muškarce kada je u pitanju rad u IT industriji objašnjavajući: „Biologija je djelomično odgovorna za razlike između muškaraca i žena, a te razlike mogu objasniti zašto ne postoji ravnopravna zastupljenost žena u IT-u na vodećim pozicijama.“⁷⁷

Zbog svega navedenog psiholog nije na dobrom glasu u lijevo orijentiranim akademskim krugovima. Između ostalog zato što smatra da je većina društvenih studija kontaminirana neomarksističkim postmodernističkim idejama, posebno predmeti koji se bave pitanjem položaja žena i crnaca. Lijevu političku agendu smatra totalitarnom, netolerantnom prijetnjom koja negira prava pojedinaca koja su temelj zapadne kulture. *The Guardianov* tekstopisac Tim Lott istražio je njegova *online* predavanja i konstatirao da mu zbog Petersona biblijska simbolika ima smisla jer, kako kaže, Peterson može uzeti „najteže teme i učiniti ih zanimljivima“. Zbog toga njegova tumačenja *Starog Zavjeta* pregledava rekordan broj gledatelja. U akademskim je krugovima postao neka vrsta „rock zvijezde“. Autor intervjua kasnije se dotiče Petersonovih knjiga i daje kratak osvrt na njih. U objavi navodi da je psihologa intervjuirao preko Skypea, a prvo pitanje koje mu je uputio, bilo je: „Što ti misliš tko si ti? Mojsije?“ Takvim otvaranjem razgovora otkrio je čitateljima svoje mišljenje koje se može interpretirati na više načina. Jedan jest da ga doživljava kao samoprozvanog proroka koji nameće svojih dvanaest zapovijedi u knjizi koju je napisao i u govorima koje drži. U ostatku teksta *The Guardianova* objava donosi poticajna Petersonova razmišljanja i ulomke iz knjige koji mogu potaknuti čitatelje da kupe njegovu knjigu. Primjerice, ističe 12. poglavlje koje kaže da treba pomilovati mačku ako je sretnemo na ulici, otkriva i njegovu osobnu agoniju kroz koju je prošao kada mu je kći oboljela od rijetke bolesti kostiju i kliničke depresije. Članak završava definirajući Petersona kao čudnu mješavinu teologa, psihologa, konzervativca, liberala, humorističnog laika i propovjednika koji se zalaže za prava pojedinca naspram grupe, neovisno o tome kojoj političkoj opciji ta individua pripada. Zaključuje tekst njegovim citatom: „Tvoj grupni identitet nije tvoje glavno obilježje. To je veliko otkriće zapadne civilizacije. Zato je zapad u pravu. Čvrsto vjerujem u to. Zapad je jedino mjesto na svijetu koje je zaključilo da je individualac suveren. A to je gotovo nemoguće otkriti. To je nevjerojatno i mi smo u tome uspjeli.“⁷⁸

⁷⁷ <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/kontroverzni-manifesto-googleovog-inzenjera-podijelio-je-it-zajednicu---485228.html>

⁷⁸ <https://www.theguardian.com/global/2018/jan/21/jordan-peterson-self-help-author-12-steps-interview>

*The Guardian*ov intervju je mješavina recenzije knjige, biografije i informativnog teksta u kojem se nastoji čitatelje opskrbiti relevantnim podacima o kanadskom psihologu. Objavljen je pet dana nakon što je Channel 4 News emitirao debatu o razlici u plaćama muškaraca i žena u kojem su sudjelovali Newman i Peterson. Javnost je najprije bila informirana o kanadskom psihologu isključivo u kontekstu vijesti o *online* zlostavljanju, a medijski su naslovi aludirali na to da je Peterson vođa tih napada. Tim Lott nastojao je objektivno i nepristrano portretirati Petersona. Njegov je tekst opširan i uravnotežen. Fotografija kojom je tekst opremljen primjerena je zbog odlomka iz Petersonove knjige koji objašnjava ljudsko ponašanje uzimajući držanje jastoga za primjer. Istu je sliku u sklopu recenzije priložio i hrvatski portal *večernji.hr* uz naslov „Ako imate slab karakter, nevolje će vas pomesti. A onda ćete raditi užasne stvari.“⁷⁹

6.3.2. Intervju „Cathy Newman: 'Internetom vladaju muškarci s agendom'“

Drugi intervju koji će se analizirati naslovljen je „Cathy Newman: 'Internetom vladaju muškarci s agendom'“ u kojem novinarka komentira #MeToo pokret, ali i zlostavljanje i kritike na račun njezinog intervjuiranja Petersona. Dio njezine svakodnevnice postali su uvredljivi komentari putem interneta. Upućene su joj prijetnje smrću nakon razgovora s kanadskim psihologom zbog čega je cijela njezina obitelj bila u brizi i strepnji. U razgovoru za *The Guardian* otkrila je da su postojale sumnje da su joj u račun na društvenim mrežama provalili ruski hakeri zbog čega je razmišljala da obriše račun na Twitteru.

Newman je 27. veljače 2018. godine intervjuirala Maxa Mosleya, bivšeg šefa Formule 1, čime je privukla pažnju javnosti jer je dovela u pitanje njegovu povezanost s rasizmom. Na društvenim su je mrežama kritizirali da se na taj razgovor odlučila kako bi skrenula pažnju i smanjila kritike na svoj račun nakon razgovora s Petersonom. Komentirala je „pogledajte stranice na Wikipediji posvećene ženama, nećete moći vjerovati što na njima piše“⁸⁰, napominjući da je provjeravala vlastitu stranicu koja je rapidno mijenjana u posljednja dva mjeseca. Intervju s Petersonom ne smatra svojim najboljim intervjuem, rekavši: „Nogometasi ne pogode uvijek u mrežu. Ponekad

⁷⁹ <https://www.vecernji.hr/kultura/ako-imate-slab-karakter-nevolje-ce-vas-pomesti-a-onda-cete-se-zateci-da-radite-uzasne-stvari-1285934>

⁸⁰ <https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>

pobjeđuješ, ponekad gubiš.“⁸¹ Osudila je ismijavanje i zlostavljanja žena u javnosti u 21. stoljeću zaključivši da se time trebaju pozabaviti vlasnici društvenih mreža ili vlada jer to iznimno šteti ženama, bez obzira na to koliko su snažne.

Intervju se dotiče i njezinog osobnog života i njezinog odnosa sa suprugom koji kuha i odlazi u kupovinu. Kao ženska novinarka koja je u manjini jer na specifičan način pristupa novinarstvu, shvatila je da to može preokrenuti u svoju korist: „Potpuno je besmisleno brinuti se zbog toga što sam bila jedina žena u muškom društvu.“⁸² Newman se u razgovoru osvrnula na #MeToo pokret komentirajući da se zaštita žena ne smije odnositi samo na bijele privilegirane feministice i napomenula da se u njega više trebaju uključiti muškarci kao što je Jordan Peterson. U dijalog o ženskim pravima treba uključiti mlade muške osobe koje su izgubile interes za to pitanje: „Mislim na pojedince koji su me zaustavili na ulici i koji su uživali u debati s Petersonom i na sve one koji nisu bili bezobrazni prema meni na društvenim mrežama.“⁸³

*The Guardian*ov intervju s Cathy Newman prikazuje televizijsku voditeljicu kao talentiranu, inteligentnu i svestranu osobu koja ima smisla za humor. Istaknuta je kao natjecateljski raspoložena žena koju istraživački duh pokreće da istražuje društvena pitanja o kojima se malo tko usudi izvještavati. Reporterka je odlučila postaviti pitanje i o incidentu iz 2016. kada je Newman u sklopu kampanje #VisitMyMosque (posjeti moju džamiju) odlučila napraviti reportažu. U samom intervjuu ne iznose se detalji afere iako je ona poprimila velike razmjere i s razlogom narušava Newmaninu reputaciju. Naime, Newman je 2016. na svom Twitteru napisala sljedeću objavu: „Posjetila sam džamiju u sklopu dana obilježavanja #VisitMyMosque i bila sam otjerana s ulaznih vrata... Bila sam primjereno odjevena, pokrivena glava i bez obuće, no čovjek me zamoli da izađem na ulicu. Rekla sam mu zašto sam tamo, no to nije pomoglo.“⁸⁴ Objava je prerasla u aferu jer je Tommy Robinson, antimuslimanski aktivist, taj *tweet* iskoristio kako bi u javnost izišao s vijesću da je novinarka istjerana iz džamije. Negativna medijska slika je prezentirana i ona kaže: muslimani tjeraju bjelkinje iz džamije bez opravdanog razloga. Cijeli je događaj prilično burno odjeknuo u medijima jer se muslimane prikazalo kao nasilnike nad ženama. Vjernici te džamije dobili su čak dvije prijetnje smrću i njihova je *web* stranica hakirana pa se u cijeli slučaj umiješala

⁸¹ *ibid.*

⁸² *ibid.*

⁸³ *ibid.*

⁸⁴ <https://www.theguardian.com/media/2015/feb/02/cathy-newman-turned-away-from-mosque-on-visitmysmosque-day>

policija. Dva dana nakon toga viralna je postala snimka na kojoj se vidi da Newman nitko nije „istjerao“ iz džamije.⁸⁵ Newman se morala javno ispričati, zajedno s redakcijom Channel 4 News koja je cijelu priču medijski popratila: „To je bilo glupo. To je bio glupi, glupi tweet; prouzročio je golemi nesporazum.“⁸⁶

Slika 6.3.2.1. Isprika Cathy Newman na Twitter računom⁸⁷

Novinarka *The Guardian* nije upitala Newman otvoreno zašto je lagala, već joj je postavila pitanje „je li to bila laž“. Prilično je jasno da je ovdje posrijedi ozbiljan incident koji dovodi u pitanje kredibilitet Cathy Newman. Njezina je objava na Twitteru zasnovana na lažnim tvrdnjama koje su navukle bijes na muslimansku zajednicu u Londonu. Obrazloženje da je to bio samo nesporazum koji je iskorišten kako bi pojedinci stvorili medijsku agendu neutemeljeno je jer je sama postavila agendu: muslimani tjeraju bjelkinje iz džamije bez opravdanog razloga. Osjetljivost na vjersku slobodu i poštivanje religijskih običaja ovdje nije pokazano, naprotiv – iskorišten je stereotip da muslimani diskriminiraju žene i da su neprijateljski nastrojeni prema onima koji nisu članovi njihove vjerske zajednice. Ovaj je intervju opširan i lako se čita. Newman je prikazana u

⁸⁵ <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2950602/Cathy-Newman-apologises-quits-Twitter-mosque-row.html>

⁸⁶ <https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>

⁸⁷ <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2950602/Cathy-Newman-apologises-quits-Twitter-mosque-row.html>

pozitivnom svjetlu, a tekst odaje priznanje njezinoj karijeri i osvjetljava njezinu reputaciju narušenu intervjuem s Petersonom.⁸⁸

6.4. Usporedba recenzija knjiga na portalu *The Guardian*

U ovom dijelu rada napraviti će se analiza sadržaja dviju recenzija objavljenih 2018. godine na portalu *The Guardian*. Želi se utvrditi kakav stav recenzent zauzima prema autorima i njihovim stajalištima i procjenjuje li objektivno i nepristrano jer se ovdje izvještava o knjigama koje iznose stajališta o povijesti žena, patrijarhatu, rodnim stereotipima i srodnim područjima. Uz članke su priložene i fotografije koje su pratile tekst. Usporedba je podijeljena u dvije cjeline:

1. *The Guardian* – recenzija Newmanine knjige
2. *The Guardian* – recenzija Petersonove knjige.

6.4.1. *The Guardian* – recenzija Newmanine knjige

Cathy Newman u listopadu 2018. objavila je knjigu *Bloody Brilliant Women: The Pioneers, Revolutionaries and Geniuses Your History Teacher Forgot to Mention* u kojoj donosi povijesne događaje o nevjerojatnim ženskim postignućima. *The Guardian* je iste godine objavio recenziju „Bloody Brilliant Women by Cathy Newman review – the history your teacher forgot to mention“ donoseći najzanimljivije detalje iz djela. Pokazuju da se Newman bavi pravima žena i otkriva mnoge nepoznate istinite priče. Njihov osvrt govori o namjerama autorice i ističe kvalitetu sadržaja. Njezina je ideja odati počast ženama koje su pomogle oblikovati moderno britansko društvo na zabavan i prosvjetljujući način. Nastoji ispraviti iskrivljene povijesne činjenice o ženama iz pozadine: pripadnicama druge rase, transseksualkama i ženama s poteškoćama. Newman povlači paralelu između nekadašnjeg i sadašnjeg stanja žena posebno kada je riječ o razlici o plaćama. Kritizira muškarce zbog preuzimanja zasluga za postignuća žena, piše o sufražetkinjama, pionirkama politike i promotoricama umjetnosti.⁸⁹

⁸⁸ <https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>

⁸⁹ <https://www.theguardian.com/books/2018/oct/22/bloody-brilliant-women-cathy-newman-review>

Uz recenziju je priložena slika sveučilišta Cambridge u kojemu žene nisu mogle dobiti puno članstvo do 1948. godine.

Slika 6.4.1.1. Priložena fotografija uz recenziju Newmanine knjige na portalu The Guardian

Ovaj je osvrt sažet i korektan. Uz iznošenje zanimljivih informacija o velikim pobjedama malih žena, želi se potaknuti publiku da upozna i istraži živote briljantnih žena koje su mijenjale povijest žena.

6.4.2. The Guardian – recenzija Petersonove knjige

Predmet analize je članak „12 Rules for Life by Jordan B Peterson review – a self-help book from a culture warrior.“⁹⁰ *The Guardian* je u njoj upozorio na Petersonov društveni položaj, stavljajući naglasak na kontroverze koje ga prate zbog inzistiranja na političkoj korektnosti. Recenzija ga komentira ironično nazivajući ga „entuzijastičnim i plodnim borcem za kulturu koji nema posla s 'privilegiranim bijelcima' i 'prisvajanjem kulture“.⁹¹ Osvrće se na njegovu reputaciju transfobne osobe navodeći da je izgubio istomišljenike u akademskoj zajednici, ali je oko sebe okupio konzervativne krugove. Članak objašnjava posljedice njegovih radova i kritiziranja kojima je uskomešao obrazovne krugove zbog prijedloga da se pročisti korumpirane akademske odjele od profesora koji su zaraženi korupcijom. Recenzija nadalje otkriva detalje *online* prepiske s novinarkom koja ga je oslovila kao politički desno orijentiranog na što je Peterson reagirao tvrdnjom da je on pobornik klasičnoga britanskog liberalizma; istaknuo je da naginje

⁹⁰ <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/18/12-rules-for-life-jordan-b-peterson-review>

⁹¹ *ibid.*

individualnom smjeru, ne želeći se opredijeliti za desni ili lijevi. *The Guardian* upozorava da navedeni detalji iz profesorovog života u velikoj mjeri dovode u pitanje ono o čemu informira njegova knjiga za samopomoć. Portal ga kritizira smatrajući njegovo interpretiranje „velikih knjiga“ pretencioznim. O izdavaču piše: „preferirao je sakriti njegovu reputaciju internetskog konzervativca, taktički ga nazivajući 'modernim pripovjedačem istine'“. ⁹² *Guardian* smatra takav uvod „oblakom testosterona“ ⁹³ poslije kojeg se otkriva 12 pravila za život, a njegov stil smatra baroknim.

Uz članak je objavljena sljedeća fotografija:

Slika 6.4.2.1. Priložena fotografija uz recenziju Petersonove knjige na portalu *The Guardian* ⁹⁴

Ova se recenzija više bavi autorom nego samom knjigom. O Petersonovom vokabularu i zaključcima piše se u negativnom kontekstu. Portal ga kritizira jer se nameće kao figura autoriteta što je vjerojatno od pomoći samo neuravnoteženim ljudima – on se predstavlja kao osobni izvor reda i stabilnosti. Recenzija ovo djelo smatra „pravom suprotnošću reda i kaosa“ te se pitanje Petersonovog vjerskog opredjeljenja također diskutira. Zamjera mu se što ne voli odgovarati na pitanje vjeruje li u Boga jer ga ta pitanja „stavljaju u kutiju“, a kroz knjigu mu se provlači kršćanska teologija: posvećuje mnoge odlomke tumačenjima Biblijskih redaka, kritizira laž i „oca laži“ – đavla. Autor članka smatra da je „knjiga iritantna zato što Peterson nije uspio slijediti mnoga

⁹² *ibid.*

⁹³ *ibid.*

⁹⁴ Preuzeto s: <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/18/12-rules-for-life-jordan-b-peterson-review>

pravila koja se potrudio sročiti.“ Zaključak recenzije jest da knjiga nema jasno značenje, da je pisac dozvolio vlastitim uvjerenjima da utječu na objektivnost te da je on daleko od preciznoga govornika.⁹⁵

⁹⁵ <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/18/12-rules-for-life-jordan-b-peterson-review>

7. Zaključak

Rodna jednakost jedno je od glavnih obilježja modernog društva. Napori mnogih feministica i aktivistica za ljudska prava u 20. stoljeću omogućili su ženama diljem svijeta da svoje karijere ostvaruju u zanimanjima koja su se stoljećima smatrala tipično muškim. Isto tako danas nije neobično da se muškarac zaposli kako odgajatelj u vrtiću ili da radi kao medicinski brat. Iako su spolovi sve ravnopravniji, u javnom životu ostali su prisutni mnogi stereotipi za kojima se svakodnevno poseže u medijima, politici, kulturi, književnosti itd. Oni su vrlo tvrdokorni i otporni pa se moderno društvo trudi biti osjetljivo na njih kako bi se spriječile njihove negativne posljedice kao što su diskriminacija i neravnopravnost. Nadalje, postmodernizam – vrijeme obilježeno skepticizmom i propitkivanjem osnovnih temelja društva – iznjedrilo je i kulturološki rat oko pitanja rodni različitosti koji je izazvao radikalnu ljevicu i desnicu. Mediji svakodnevno biraju koju će stranu zauzeti kad god izvještavaju. Nakon što je Cathy Newman intervjuirala Jordana B. Petersona, pojmovi rod, rodna obilježja i rodne razlike između muškaraca i žena postali su dio polemike u kojoj posreduju različite medijske platforme. Kulturološki rat preplavio je medijske naslove.

U ovom se diplomskom radu nastojalo dokazati tri međusobno povezane hipoteze koje se bave kulturološkim prijeporima, a tiču se pojmova rod, rodni stereotipi i mediji, stoga će se u zaključku interpretirati rezultati istraživanja.

U prvom, teorijskom dijelu u kojem se promatralo različite aspekte života žena tijekom prošlosti, dokazana je prva hipoteza: poimanje roda kao društveno konstruiranog uvelike je pridonijelo većoj ravnopravnosti žena i utjecalo na redefiniciju rodni obrazaca. Rodna ravnopravnost i ravnopravnost općenito ustvari je sama suština modernog identiteta. Utvrđeno je da je upravo zahvaljujući uvođenju pojma rod moguće istraživati i razumjeti kompleksnu narav razlika u djelovanju i ponašanju muškaraca i žena. Tako je ovaj pojam premostio mnoge tradicionalne barijere i potaknuo revoluciju u shvaćanju rodni uloga, identiteta i stereotipa, što je izazvalo mnoge promjene koje su ubrzale modernizaciju društva.

U drugom dijelu teorijskog istraživanja potvrđena je i druga hipoteza: rodni stereotipi su tvrdokorni i unatoč modernizaciji društva i dalje ih se koristi u medijima kako bi se pojednostavilo i generaliziralo problematiku vezanu uz rodnu nejednakost. Za njima se najviše poseže u reklamnoj industriji zahvaljujući *infoteinmentu*. Riječ je o stalnom, zabrinjavajućem ispreplitanju informativnih sadržaja s onim zabavnima gdje se upotrebljava upravo stereotipe i predrasude ukorijenjene u ljudskoj svijesti zbog njihovog nevjerojatnog potencijala. Oni čine medijske aktere zanimljivijima i jasno ocrtavaju njihove osobine pa njihovo korištenje olakšava stvaranje odnosa između umjetnika i publike kada je riječ o kreiranju likova. Stereotipi (posebice rodni) medijski

su saveznici i masovno se upotrebljavaju. Publika se s njima poistovjećuje jer su duboko integrirani u zabavne emisije, serije i filmove. Ne čudi stoga što ih se uspješno nudi kao istinu i odraz realnog života, a muško-ženski odnosi neiscrpan su izvor medijskog sadržaja. Radi se o spolnim i rodnim različitostima koje – ako se pogrešno prikazuju – srozavaju status žena u socijalnoj zajednici. Ipak, postoji i pozitivna uloga medija, a ona se odnosi na kulturalnu dimenziju: kritičnost i ukazivanje na dvostruke kriterije i neravnopravnost. Edukativna dimenzija također je neizmjerljivo važna jer osvještava ulogu medijske pismenosti kako bi se promicanjem zdravih vrijednosnih sustava pojedince osposobilo da zagovaraju jednakost i zaštitu prava svih članova društva. To znači da se odgovornim i savjesnim pristupanjem osjetljivim temama rodne nejednakosti može pridonijeti suzbijanju stereotipiziranih mitova o muškarcima i ženama.

Treća hipoteza nastojala se dokazati u komparativnom istraživanju, a glasi: britanski portali *The Guardian* i *The Independent* subjektivno su izvještavali o debati o rodnoj ravnopravnosti i negativno su portretirali kanadskog psihologa Jordana Petersona. O kulturološkom ratu oko pitanja roda i rodne različitosti koji je izazvan debatom nisu ravnopravno izvještavali o obje strane i nisu zauzeli objektivan kritički stav. Komparacija je napravljena u tri dijela.

U prvoj komparativnoj analizi kojom je obuhvaćeno 10 članaka hipoteza je potvrđena. Utvrđeno je da su navedeni britanski portali subjektivno pristupili izvještavanju o debati. Pokazalo se da su izbjegavali kritički sagledati medijsko sučeljavanje jer su se usredotočili na problem *online* zlostavljanja koje je pretrpjela Newman. Tako su u prvom valu medijskih napisa propustili informirati o kulturološkim sukobima i oprečnim stajalištima koje sa sobom povlače pitanja rodnih različitosti. Nadalje, time su ublažili oštre kritike na račun Newman za koju je britanski tjednik *The Spectator* zaključio da je katastrofalno intervjuirala Petersona. *The New York Times*, također ju je kritizirao: „iskrivila je, pojednostavila i prepravila stavove Jordana Petersona kako bi ih učinila djetinjastim i uvredljivim“, odnosno posegnula je za onim što ljudi čine u raspravi umjesto da pažljivo slušaju sugovornika.⁹⁶ Newman je prezentirana kao žrtva – ne kao medijska stručnjakinja i promicateljica rodne ravnopravnosti. S druge strane, Petersona su oba portala u velikoj mjeri nastojala kritizirati. Iako su ga opširno i detaljno istražili, što se vidi u analiziranim tekstovima, on je u naslovima negativno etiketiran kao kontroverzna osoba, u kontekstu iniciranja zlostavljanja, kao mislilac opasnih stajališta i ultrakonzervativni desničar. Portali su posegnuli za formom kolumne, a to pokazuje tendenciju medijskih kritičara i autora da

⁹⁶ <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/jordan-peterson-moment.html>

izlože svoj subjektivni stav. To ujedno znači da su britanski portali *The Independent* i *The Guardian* u ovom kulturološkom ratu propustili objektivno izvještavati o Newman skrivajući njezino nesnalaženje u pitanjima rodni razlika iza vijesti o napadu preko društvenih mreža, pretpostavljajući da će tako naslovljeni tekstovi privući veću pažnju publike.

U drugom dijelu komparativnog istraživanja napravljena je usporedba intervjuja na portalu *The Guardian*. Ovdje treća hipoteza nije u cijelosti potvrđena jer su obje medijske ličnosti portretirane na sličan način, odnosno izostao je pretjerani subjektivni stav ili naglašeni kriticizam. *Guardianov* kolumnist Tim Lott nastojao je objektivno i nepristrano portretirati Petersona. Njegov je tekst opširan i uravnotežen. U intervju o Cathy Newman *The Guardianova* autorica je koristila ležeran stil pisanja, a njezin je tekst opširan i lako se čita. Newman je prikazana u pozitivnom svjetlu. Novinarka je spomenula i njezin kontroverzni *tweet* u kojem je ocrnila londonsku džamiju i pokrenula zlostavljanje koje su trpili pripadnici muslimanske zajednice, no nije kritički komentirala njezin diskreditirajući postupak.

U trećem dijelu komparativnog istraživanja napravljena je usporedba recenzijâ knjigâ objavljenih na *The Guardianovom* portalu. Newmanina knjiga predstavljena je ukratko, u sažetim crtama. Autor teksta je prezentirajući djelo pokazao da smatra obrađenu problematiku važnom i zanimljivom pa je njegova pozitivna kritika ujedno i reklama za prodaju. Ne spominju se detalji iz Newmaninog privatnog života. S druge strane, Petersonova je knjiga recenzirana na suprotan način. *The Guardianov* recenzent oštro kritizira knjigu i upozorava na Petersonov društveni položaj, stavljajući naglasak na kontroverze koje ga prate zbog inzistiranja na političkoj korektnosti. Bavi se autorom više nego samom knjigom, a o Petersonovom vokabularu i zaključcima piše se u negativnom kontekstu. S obzirom na navedeno, potvrđena je treća hipoteza jer je *The Guardian* subjektivno izvještavao o Petersonovoj knjizi dok je Newmaninu pohvalio i preporučio ne komentirajući pritom autoričine postupke i šire djelovanje.

Komparativnom analizom članaka utvrđeno je i da su oba portala posegnula za formom kolumne, a to pokazuje tendenciju medijskih kritičara i autora da izlože svoj subjektivni stav o nekom intelektualcu i vlastito mišljenje o rodu i rodnim različitostima. Kao što je navedeno u uvodu – „slobodna“ forma koja je dominantni oblik pisanja o osjetljivim temama oko kojih se vode kulturološki sukobi – medije suptilno pretvara u političko i ideološko oružje. U kontekstu ovoga diplomskog rada to se pokazuje kao pristrana odluka.

Rad je potvrdio da je polemika o rodu i rodnim stereotipima osjetljivo područje koje zahtijeva spretnu retoriku i adekvatnu medijsku sliku. Neosporno je postojanje razlika između muškaraca i žena, kao što je gotovo nemoguće to pitanje komentirati objektivno. Zalaganje za jednakost među spolovima često se promatra kao radikalni feminizam. Suprotno tome, preispitivanje regulacije kojom se želi suzbiti rodnu diskriminaciju može se gledati kao odupiranje društvenom napretku.

U intenzivnoj medijski popraćenoj raspravi koja je proizašla iz intervjua kanadskog profesora i jedne od najpoznatijih britanskih televizijskih voditeljica mnogi su portali izvještavali stavljajući naglasak na činjenice koje su smatrali relevantnima. Budući da je riječ o ozbiljnom kulturološkom neslaganju i prijemcima glede rodno osjetljivih i stereotipiziranih tema, ova je debata od iznimnog javnog interesa. U borbi za pozornost publike mediji nude sadržaj koji produbljuje kulturološka neslaganja – najviše pretjeranim naslovima. Čitava medijska industrija, vođena željom za profitom i pritisnuta uređivačkom politikom koju zastupa vlasnik, razmišlja o sadržaju tako da on mora donositi prihod, *klikove*, popularnost i kontroverzu. Takvi mediji u kulturološkom ratu, odnosno borbi za intelektualnom dominacijom, nisu čuvari demokracije i zaštitnici ljudskih prava jer im to nije prioritet. Isto tako, ako se dopušta interesnim skupinama nametanje agende i žrtvuje javni interes za volju utjecajne manjine, demokratski sustav se urušava, a debata u javnom prostoru djeluje, kako je to rekao Chomsky, kao iluzija o vođenju diskusije. Rasprava o ljudskim pravima nipošto ne bi trebala ostati na razini iluzije. Kako se to ne bi dogodilo, potrebno je da se mediji i medijska publika u kulturološkom ratu zauzimaju za istinu ne vrijeđajući integritet i kredibilitet pojedinca, bio on intelektualac, novinar ili običan čovjek.

8. Literatura

Knjige:

- [1] Chomsky, Noam. 2002. *Mediji, propaganda i sistem*. Društvo za promicanje književnosti na novim medijima. Zagreb. Na: <https://elektronickeknjige.com/biblioteke/online/mediji-propaganda-i-sistem/?stranica=1&poredak=3>, pristupljeno 07.09.2020.
- [2] DiClemente, Ralph. J.; Crosby Richard. A.; Kegler, Michelle. C. 2002. *Emerging Theories in Health Promotion Practice and Research: Strategies for Improving Public Health*. John Wiley & Sons. Na: <https://books.google.hr/books?id=ddPm7RGE4UEC&lpg=PP1&hl=hr&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>, pristupljeno 22.07.2020.
- Kodrnja, Jasenka. 2008. *Žene zmiје – Rodna dekonstrukcija*. Institut za društvena istraživanja. Zagreb. Na: <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/364/1/%C5%BDene%20zmiје%20%20rodna%20dekonstrukcija.pdf>, pristupljeno 22.07.2020.
- [3] Kolbas, Irena. 2013. *Vic o plavuši: Stereotipi u kojima živimo*. Etnografski muzej. Zagreb.
- [4] *Leksikon novinarstva*. 1979. ŠIRO Srbija. Beograd.
- [5] Ograjšek Gorenjak, Ida. 2014. *Opasne iluzije. Rodni stereotipi u međuratnoj Jugoslaviji*. Srednja Europa. Zagreb.
- [6] Partner, Nancy.; Foot, Sarah. 2013. *The SAGE Handbook of Historical Theory*. Sage Publications. London. Na: https://books.google.hr/books?id=N_RO7MFbVnYC&lpg=PA266&ots=pMKeTQkAgK&dq=gender%20history&lr&hl=hr&pg=PR4#v=onepage&q&f=false, pristupljeno 20.07.2020.
- [7] Sklevicky, Lydia. 1996. *Konji, žene, ratovi*. Druga. Zagreb. Na: https://www.academia.edu/5890765/KONJI_%C5%BDENE_RATOVI_-_Lydia_Sklevicky, pristupljeno 21.07.2020.
- [8] Supek, Rudi. 1992. *Društvene predrasude i nacionalizam*. Globus. Zagreb.
- [9] Wallach Scott, Joan. 2003. *Rod i politika povijesti*. Ženska infoteka. Zagreb.
- [10] Wolf, Naomi. 2008. *Mit o ljepoti. Kako se prikazi ljepote koriste protiv žena*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
- [11] Yuval-Davis, Nira. 2004. *Rod i nacija*. Ženska infoteka. Zagreb.

Zbornici:

- [12] Feher, I. 2006. „Ni neutralnost ni poricanje sebe, nego otvorenost.“ U: *Kulturni stereotipi: Koncepti identiteta u srednjoeuropskim književnostima*. Ur. Oraić Tolić, D.; Kulcsar Szabo, E.. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb.
- Hartsock, N. 2013. „Foucault on Power: A Theory for Women?“ U: *Feminism/Postmodernism*. Ur. Linda Nicholson, E. Routledge. New York. Na: http://www.erg.su.se/polopoly_fs/1.123972.1360758883!/menu/standard/file/Hartsock%20Foucault%20on%20power.pdf, pristupljeno 19.07.2020.
- [13] Kulcsar Szabo, E. 2006. „Tragovi neraspoloživog?“ U: *Kulturni stereotipi: Koncepti identiteta u srednjoeuropskim književnostima*. Ur. Oraić Tolić, D.; Kulcsar Szabo, E. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb.
- [14] Oraić Tolić, Dubravka. 2004. „Hrvatski kulturni stereotipi“. U: *Kulturni stereotipi: Koncepti identiteta u srednjoeuropskim književnostima*. Ur. Oraić Tolić, D.; Kulcsar Sabo, E. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb.

Članci:

- [15] Galić, Branka. 2002. „Moć i rod“. *Revija za sociologiju*. Filozofski fakultet u Zagrebu. Vol 33 (3-4), 225-328.
- [16] Glenn D., Norval; Charles N., Weaver. „A Multivariate, Multisurvey Study of Marital Happiness“. *Journal of Marriage and Family*. Nacional Council on Family Relations. Vol. 9 (2), 221-231.
- [17] Hatfield, W. Douglas. 1981. „Kulturkampf: The Relationship of Church and State and the Failure of German Political Reform“. *Journal of Church and State*. Oxford University Press. Vol. 23 (3), 465-484.
- [18] Heffer, Hrvoja. 2007. „Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 33, 165-175.
- [19] Jukić, R. 2013. „Ženska pedagogija i feminizacija nastavničke struke kao čimbenici skrivenog kurikula“. *Školski vjesnik: Časopis za pedagojsku teoriju i praksu*. Filozofski fakultet u Osijeku. 62 (4), 541-558.
- [20] Jugović, Ivana. 2010. „Što se mjeri pod pojmom rodnih uloga? Pregled i evaluacija skala rodnih uloga i stavova o rodnim ulogama?“. *Suvremena psihologija*. Filozofski fakultet. 1, 113-135.

- [21] Kerber, K. Linda. 1988. „Separate Spheres, Female Worlds, Woman's Place: The Rhetoric of Women's History“. *The Journal of American History. Organization of American Historians*. Oxford University Press. 75 (1), 9-39.
- [22] Lubina, Tihana; Brkić Klimpak, Ivana. 2014. „Rodni stereotipi: Objektivizacija ženskog lika u medijima“. *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku*. 30 (2), 231-232.
- [23] Martin, Carol; Wood, Carolyn; Little, Jane. 1990. „The Development of Gender Stereotype Components. Child Development“. *Wiley* 61(6), 1891-1904.
- [24] Marinović Jerolimov, Dinka. 2016. „Uvodna riječ uz tematski broj časopisa o obitelji i promjenama spolnih uloga“. *Revija za socijalnu politiku*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Studijski centar socijalnog rada. 33 (3-4), 225-238.
- [25] Mills, Bret. „After the Interview“. *Cinema Journal*. University of Texas Press. Society for Cinema and Media Studies. 47(2), 148-154.
- [26] Nikić, Jasmina. 1987. „Primjer dobrog TV intervjua“. *Govor*. 6 (2), 163-172.
- [27] Paechter, C.; Head, John. 1996. „Power and Gender in the Staffroom“. *British Educational Research Journal*. BERA. Wiley. 22 (1), 57-69.
- [28] Peić Čaldarović, Dubravka. 1996. „Teorijski aspekti historije žena i ženskih studija“. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. 29, 273-287.
- [29] Rupčić, Danijela. 2018. „Značenje pojma rod i njegova primjena u hrvatskom pravnom poretku“. *Crkva u svijetu*. Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu. 2, 169-194.
- [30] Scott W., Joan. 1986. „Gender: A Useful Category of Historical Analysis“. *American Historical Association*. Oxford University Press. 91 (5), 1053-1075.
- [31] Senković, Željko. 2015. „Focault i teorija seksualnosti“. *Metodički ogledi*. Filozofski Fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. 22 (2), 117-131.
- [32] Sever Globan, Irena; Plenković, Mateja; Varga, Vanesa. 2018. „Reklame i rodni stereotipi: važnost medijske pismenosti“. *Media, Culture and Public Relations*. Hrvatsko komunikološko društvo. 9 (1-2), 81-94.
- [33] Tomić-Koludrović, Inga; Lončarić, Danijela. 2006. „Promjene rodni uloga u procesima modernizacije: usporedba Austrije i Hrvatske“. *Acta Iadertina (1845-3392)* 3 (2007), 3, 55-71. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/296204>, pristupljeno 04.08.2020.
- [34] Tuchman, Gaye. 1979. „Women's Depiction by the Mass Media. Signs“. *The University of Chicago Press*. 4, 528-542.
- [35] Udry, J. Richard 1994. „The Nature of Gender. Demography“. *Population Association of America*. 31 (4), 561-573.

- [36] Valković J. 2016. „Utjecaj medija na socijalizaciju“. *Riječki teološki časopis*. Katolički bogoslovni fakultet. Rijeka 47 (1), 99-116.
- [37] Wolff, Cynthia Griffin. 1972. „A Mirror for Men: Stereotypes of Women in Literature“. *The Massachusetts Review*. The Massachusetts Review, Inc. 13 (1-2), 205-218.
- [38] Žitinski, Maja. 2009. „Što je medijska pismenost?“. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*. 64 (2), 233-245.

Mrežne stranice:

- [39] *Jezik i književnost*. 2020. *Hrvatska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036>, pristupljeno 23.10.2020.
- [40] <https://voxfeminae.net/kultura/john-berger-nacini-gledanja-zenski-akt/>
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036>, pristupljeno 22.07.2020.
- [41] <https://hrvatski.enacademic.com/44263/kateksa>, pristupljeno 10. srpnja 2020.
- [42] <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/i/>, pristupljeno 10. srpnja 2020.
- [43] <https://fee.org/articles/book-review-culture-wars-the-struggle-to-define-america-by-james-davison/>, pristupljeno 04.09.2020.
- [44] https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_most_watched_television_interviews, pristupljeno 08.09.2020.
- [45] <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bivsa-predsjednica-samo-za-jutarnji-proslo-je-vrijeme-kad-je-zena-cekala-sto-ce-baja-reci-15003295>, pristupljeno 04.09.2020.
- [46] <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/kolinda-grabar-kitarovic-moj-osobni-stav-o-pobacaju-je-poznat-ali-zabrana-nista-ne-rjesava-448313>, pristupljeno 04.09.2020.
- [47] <https://www.jutarnji.hr/izbori/vijesti/vulgarna-gesta-razotkrila-je-pravo-kolindino-lice-taj-srednji-prst-pokazala-je-cijelom-narodu-15003399>, pristupljeno 04.09.2020.
- [48] <https://www.novolist.hr/vijesti/hrvatska/i-kolinda-pokazala-srednji-prst-skori-i-raspudicu/>, pristupljeno 05.09.2020.
- [49] <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/raspudic-o-abortusu-ajmo-se-mi-najprije-dogovoriti-da-je-pobacaj-u-99-9-posto-slucajeva-neopravdan-1034301>, pristupljeno 05.09.2020.
- [50] <https://qz.com/1238399/the-most-watched-tv-interviews-of-all-time-include-donald-trump-barack-obama-and-stormy-daniels/>, pristupljeno 05.09.2020.
- [51] <https://www.vecernji.hr/vijesti/izbori-bi-se-mogli-odgoditi-ako-milanovic-proglasi-izvanredno-stanje-1411804>, pristupljeno 10.09.2020.
- [52] <https://www.vecernji.hr/showbiz/moras-imati-dosta-veliku-dozu-egzibicionizma-da-bi-ljude-20-godina-maltretirao-svojom-pojavom-1374912>, pristupljeno 05.09.2020.
- [53] <https://www.ukessays.com/essays/english-language/understand-interview-purposes-and-techniques-english-language-essay.php>, pristupljeno 05.09.2020.
- [54] <https://www.gov.uk/government/organisations/channel-4>, pristupljeno 06. rujna 2020.
- [55] <https://www.channel4.com/corporate>, pristupljeno 06.09.2020.
- [56] <https://www.thefreelibrary.com/20+years+of+the+International+Emmy+Awards.-a013370692>, pristupljeno 06.09.2020.
- [57] <https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/channel-4-newsreader-cathy-newman-doesnt-just-the-news-she-makes-it-9386816.html>, pristupljeno 06.09.2020.

- [58] <https://www.theguardian.com/books/2018/oct/22/bloody-brilliant-women-cathy-newman-review>, pristupljeno 06.09.2020.
- [59] <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/jordan-peterson-moment.html>, pristupljeno 06.09.2020.
- [60] <https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>, pristupljeno 06.09.2020.
- [61] https://en.wikipedia.org/wiki/Me_Too_movement, pristupljeno 06.09.2020.
- [62] <https://www.telegraph.co.uk/women/womens-politics/9578905/Cathy-Newman-how-the-agony-of-my-abortion-made-me-see-both-sides.html>, pristupljeno 06.09.2020.
- [63] <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-37875695>, pristupljeno 06.09.2020.
- [64] <https://web.archive.org/web/20170604182645/http://meaning.ca/conference/past-conferences/meaning-conference-2016/speakers/>, pristupljeno 06.09.2020.
- [65] <https://edmontonjournal.com/opinion/columnists/david-staples-edmonton-should-welcome-home-jordan-peterson-not-shun-him>, pristupljeno 10.09.2020.
- [66] <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/18/12-rules-for-life-jordan-b-peterson-review>, pristupljeno 10.09.2020.
- [67] <https://www.spectator.co.uk/about>, pristupljeno 15.09.2020.
- [68] <https://www.spectator.co.uk/article/cathy-newman-s-catastrophic-interview-with-jordan-peterson>, pristupljeno 15.09.2020.
- [69] <https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>, pristupljeno 15.09.2020.
- [70] <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=culture%20warrior>, pristupljeno 15.09.2020.
- [71] <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/18/12-rules-for-life-jordan-b-peterson-review>, pristupljeno 16.09.2020.
- [72] <https://dnevnik.hr/vijesti/zanimljivosti/oxfordski-rjecnik-rijec-godine-je-post-cinjenican---457328.html>, pristupljeno 16.09.2020.
- [73] <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=culture%20warrior>, pristupljeno 16.09.2020.
- [74] <http://harvardpolitics.com/united-states/phrase-flux-history-political-correctness/>, pristupljeno 16.09.2020.
- [75] <https://www.theguardian.com/society/2018/jan/19/channel-4-calls-in-security-experts-after-cathy-newman-suffers-online-abuse>, pristupljeno 16.09.2020.
- [76] <https://www.theguardian.com/global/2018/jan/21/jordan-peterson-self-help-author-12-steps-interview>, pristupljeno 16.09.2020.
- [77] <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jan/21/banning-jordan-peterson-causing-offence-cathy-newman-free-speech>, pristupljeno 15.09.2020.
- [78] <https://www.independent.co.uk/voices/cathy-newman-abuse-channel-4-jordan-peterson-metoo-backlash-latest-a8170031.html>, pristupljeno 16.09.2020.
- [79] <https://www.theguardian.com/media/2018/jan/21/no-excuse-for-online-abuse-says-professor-in-tv-misogyny-row>, pristupljeno 17.09.2020.
- [80] <https://www.theguardian.com/books/2018/jan/28/12-rules-for-life-an-antidote-to-chaos-by-jordan-b-peterson-digested-read>, pristupljeno 17.09.2020.
- [81] <https://www.vecernji.hr/kultura/ako-imate-slab-karakter-nevolje-ce-vas-pomesti-a-onda-cete-se-zateci-da-radite-uzasne-stvari-1285934>, pristupljeno 17.09.2020.

- [82] <https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>, pristupljeno 17.09.2020.
- [83] <https://www.independent.co.uk/voices/jordan-peterson-clinical-psychologist-canada-popularity-convincing-why-left-wing-alt-right-cathy-newman-a8208301.html>, pristupljeno 17.09.2020.
- [84] <https://www.indy100.com/article/jordan-peterson-alt-right-who-is-social-justice-warriors-cathy-newman-12-rules-for-life-feminism-8219011>, 17.09.2020.
- [85] <https://www.theguardian.com/media/2018/mar/19/cathy-newman-the-internet-is-being-written-by-men-with-an-agenda>, 17.09.2020.
- [86] <https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/jordan-peterson-cambridge-university-fellowship-a8832691.html>, 17.09.2020.
- [87] <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/23/jordan-peterson-rage-self-help-guru-cathy-newman-twitter>, 17.09.2020.
- [88] <https://www.independent.co.uk/news/education/education-news/jordan-peterson-cambridge-fellowship-revoke-racist-t-shirt-islamophobic-university-a8838686.html>, pristupljeno 17.09.2020.
- [89] <https://www.srednja.hr/zbornica/evo-sto-znaci-i-koja-podrucja-obuhvaca-stem/>, pristupljeno 17.09.2020.
- [90] [https://hr.wikipedia.org/wiki/TED_\(konferencija\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/TED_(konferencija)), pristupljeno 19.09.2020.
- [91] <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=27595>, pristupljeno 19.09.2020..
- [92] <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/du-jour>, pristupljeno 19.09.2020.
- [93] <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/kontroverzni-manifesto-googleovog-inzenjera-podijelio-je-it-zajednicu---485228.html>, pristupljeno 19.09.2020.
- [94] <https://www.wsj.com/articles/the-man-who-discovered-culture-wars-1527286035>, pristupljeno 23.10.2020.
- [95] <https://nowtoronto.com/culture/books-culture/jordan-peterson-slavoj-zizek-debate>, pristupljeno 23.10.2020.
- [96] <https://www.theguardian.com/media/2015/feb/02/cathy-newman-turned-away-from-mosque-on-visitmymosque-day>, pristupljeno 27.10.2020.
- [97] https://hr.wikipedia.org/wiki/Virtualno_zlostavljanje, pristupljeno 19.10.2020.

9. Popis slika i tablica

Slika 5.2.1.1. Kolinda Grabar-Kitarović pokazuje srednji prst Miroslavu Škori.....	25
Slika 5.3.1. Najgledaniji televizijski intervjui u američkoj povijesti prema Wikipediji.....	29
Slika 6.3.1.1. „Nisi tako dobar kao što misliš. I nisi tako beskoristan kao što misliš.“.....	51
Slika 6.3.2. Isprika Cathy Newman na Twitter računu.....	55
Slika 7.1.1. Priložena fotografija uz recenziju Newmanine knjige na portalu The Guardian.....	56
Slika 7.2.1. Priložena fotografija uz recenziju Petersonove knjige na portalu The Guardian.....	58
Tablica 1. Kronološki redoslijed objava na portalima.....	36